

Національний університет «Острозька академія»

Факультет романо-германських мов

Кафедра англійської філології

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему

Структурно-семантичні особливості лексики та термінології в британському підручнику «Full blast 4» Х. Мітчела

Виконала: студентка 2 курсу, групи ЗМА-61

спеціальності: 035 Філологія

спеціалізації: германські мови та літератури

(переклад включно), перша – англійська

Добронравова А.С.

(прізвище та ініціали)

Керівник : к. псих.н., доцент Чепіль О.Я.

(прізвище та ініціали)

Рецензент _____

(прізвище та ініціали)

Роботу розглянуто і допущено до захисту
на засіданні кафедри англійської філології
протокол № ___ від «__» _____ 2021 р.

Зав.кафедри _____ Анатолій ХУДОЛІЙ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	10
1.1. Термінологія як складова мови.....	10
?ччогочогомови.....	
1.2. Підходи до тлумачення терміну.....	14
поняття.....	
1.3. Класифікація.....	17
1.4. Лексико-семантичні особливості термінології.....	24
//.//////////«термін».....	
///тертетерм..... термінів.....	
РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДРУЧНИКІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	29
2.1. Вимоги до якості і оцінка ефективності підручника іноземної мови... 29	
2.2. Дидактичні параметри оцінки навчально-методичного комплексу з іноземної мови.....	34
2.3. Основні функції підручника іноземної мови.....	38
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПІДРУЧНИКА БРИТАНСЬКОГО «Full blast 4» Х. МІТЧЕЛА	48
3.1. Загальна характеристика підручника Х. Мітчела.....	48
3.2. Структурні-семантичні особливості британського підручника.....	53
3.2.1. Структурні параметри згаданого.....	53
3.2.2. Семантичні ознаки лексики.....	64

....підручника.....	
підручника.....	
3.3. Характеристика термінології у британському підручнику	
X. Мітчела.....	71
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90
ДЖДЖЕРЕЛ.....	

ВСТУП

За останні кілька років в суспільстві значно зросла роль англійської мови, особливо, як засобу міжнародного спілкування. Вона уже визнана мовою професійного спілкування в різних сферах діяльності, а поява комп'ютерів поставило використання англійської мови в особливе становище у порівнянні з іншими мовами. Навчання іноземним мовам – процес досить специфічний. При цільовій настанові – домогтися практичного опанування іноземною (у нашому випадку – англійською мовою – полягає у формуванні та подальшому розвитку умінь й навичок користуватися англійською мовою як засобом спілкування. У зв'язку зі зростаючими вимогами суспільства до навчання англійської мови з'явилася гостра потреба пошуку ефективніших шляхів підвищення якості навчання. Для успішного процесу навчання педагогу важливо знати не тільки його сутність і внутрішню структуру, а й ті вихідні положення або принципи, якими потрібно керуватися. Вміла реалізація принципів в навчанні служить важливою передумовою його дидактичної ефективності [56]. Одним з найважливіших з них є принцип наочності навчання.

Нині навчання іноземним мовам розглядається як один із пріоритетних напрямків модернізації сучасної шкільної освіти. Стало очевидно, що існування і успішний розвиток сучасного суспільства можливе тільки при певному рівні іншомовної грамотності його членів. Іншомовна грамотність сприяє: підвищенню конкурентоспроможності держави, розбудові економіки

всередині країни (найбільший бар'єр при здійсненні спільних міжнародних проєктів, створення спільних підприємств – мовний і культурний); входженню, інтеграції держави у світове економічне і культурне співтовариство; доступу до інформаційного «всесвіту» і новітніх інформаційних технологій. Іншомовну грамотність в умовах, що склалися слід розглядати як економічну категорію. Інтегруючись з технічними

4

науками, матеріальним виробництвом, вона перетворюється в безпосередню продуктивну силу.

Роль іноземної мови як навчального предмета зростає також у зв'язку з введенням нових державних освітніх стандартів. Перехід від психологічної парадигми до освітньої робить величезний освітній потенціал предмета «Іноземна мова» особливо потрібним. «Іноземна мова» унікальний за своїми освітніми можливостям предмет, який здатний внести свій особливий внесок у головний результат освіти – виховання громадянина.

При вивченні мов і культур особливо увагу слід приділити автентичності та ціннісній значущості іншомовних матеріалів, які використовуються на уроках іноземної мови, для формування в учнів уявлень про сучасний полікультурний та багатомовний світ, про загальнолюдські та національні цінності, культурну спадщину рідної та закордонних країн. Використовуваний в навчальному процесі іншомовний країнознавчий матеріал повинен відповідати віковим особливостям, когнітивним і комунікативним можливостям школярів на кожному ступені навчання іноземних мов у середній школі.

Підручник – це ядро системи засобів навчання, основний компонент, який направляє діяльність вчителя та учнів, відображає певний концептуальний підхід до навчання іноземної мови, цілі, принципи, зміст навчання, що своєю чергою визначає стратегію і тактику, систему навчання в цілому [9, с. 6].

Практичне значення одержаних результатів досліджень в області

створення підручників іноземної мови полягає у виявленні істотних властивостей сучасного підручника і формулюванні об'єктивних вимог до головного засобу навчання. Варіативність змісту і цілей навчання іноземної мови та розширення ринку навчальної літератури шляхом появи все нових підручників, виданих в Україні і за кордоном, зумовлюють потребу в виборному підході до підручників, їх всебічному аналізі та особистісної оцінки. У цьому полягає **актуальність** дослідження. Практика показує, що

5

багато вчителів іноземної мови зазнають труднощів при виборі та оцінці підручника, у визначенні його придатності для роботи в конкретних умовах навчання. Загальновідомим є той факт, що розвиток культури будь-якого людського суспільства взаємопов'язаний з розвитком всіх його елементів, одним з найважливіших яких є мова. Історичний розвиток має вплив на всі культури, на будь-яку сферу суспільства – економіку, мистецтво, політику, повсякденне життя – і в результаті чого відбуваються зміни в побуті, світосприйнятті, та в мовленні. Всі культури запозичують мовні поняття і явища, цим самим збагачуючи власне мовлення. Сам цей термін не зумовлює беззаперечне прийняття запозичень в мовній системі, тому що наслідком цього може бути перенасичення мови невиправданими елементами при наявності звичних позначень різних процесів, явищ [12, с. 19].

Саме в галузі дослідження структурно-семантичних особливостей лексики та термінології підручників англійської мови все ще недостатньо. Повною мірою досліджено лише окремі структурно-семантичні особливості спеціалізованих текстів та термінів. Це питання ґрунтовно вивчали у різних ракурсах А. В. Боцман, О. Б. Петрова. Термінологія стала предметом зацікавлення таких наступних лінгвістів: В. М. Лейчик, В. М. Нікітін, А. В. Суперанська, Т. А. Мітрофанова, Л. В. Широкова, Р. Л. Береснева, А. О. Худолій. Особливостями теорії та практики перекладу термінології займалися такі науковці як О. Г. Улумбеков, Л. І. Борисова, С. І. Влахов, С. П. Флорін, А. С. Герд, В. В. Демецька, Л. Ю. Зубова, Т. А. Казакова, В. Н. Комісаров, Т. Р. Левицька, З. Д.

Львовська, В. А. Руцаков, О. М. Солнцев, Д. В. Самойлов, Н. Н. Гавриленко, К. Хергет, Т. Алегре. У своїх працях вивчали питання особливості мови та перекладу при навчанні М. Ю. Волгіна, Н. І. Кролик, Т. А. Баєва, Ю. А. Константинова тощо. Зацікавленість даною темою дослідників можна пояснити не тільки соціальною значущістю проблематики цього питання, але і його складністю та актуальністю. Однак, не зважаючи на розмаїття тематик саме структурно семантичні особливості лексики та термінології в британському підручнику

6

«Full blast 4» Х. Мітчела ще не були об'єктом окремого комплексного дослідження.

Мета даної роботи полягає у спробі здійснити структурно-семантичний аналіз лексичних і термінологічних одиниць на матеріалі британського підручника «Full blast 4» Х. Мітчела.

Досягнення сформульованої мети передбачає вирішення конкретних завдань:

- проаналізувати підходи до тлумачення поняття «термін» та визначити лексико-семантичні особливості термінології;
- дослідити існуючі класифікації термінів;
- розкрити вимоги до якості і оцінка ефективності підручника іноземної мови;
- виявити дидактичні параметри оцінки навчально-методичного комплексу з іноземної мови та охарактеризувати основні функції підручника іноземної мов;
- проаналізувати структурно-семантичні особливості британського підручника «Full Blast 4» Х. Мітчела;
- дослідити лексичні та термінологічні одиниці у британському підручнику «Full blast 4» Х. Мітчела.

Об'єкт: лексичні та термінологічні одиниці у британському підручнику «Full blast 4» Х. Мітчела.

Предмет: структурно-семантичні особливості лексики і термінології в британському підручнику «Full Blast 4» Х. Мітчела.

Методологія: У роботі комплексно застосовано різні за характером методи й прийоми лінгвістичного аналізу.

Перший розділ передбачає формування теоретичної бази наукової розвідки, а також інвентаризацію та виокремлення англомовних термінологічних одиниць. Теоретичні засади дослідження ґрунтуються на застосуванні загальнонаукових методів, а саме: описового методу, методу

7

спостереження, узагальнення, індукції та дедукції. Добір фактичного матеріалу дослідження проводився на основі англомовних та українських лексикографічних джерел іноземного й українського видавництва та зумовив паралельне використання методу суцільної вибірки та аналізу дефініцій.

У другому розділі увагу зосереджено на комплексному аналізі структурних характеристик підручників іноземної мови. Використано методи класифікації, моделювання, що тісно пов'язані з аналізом безпосередніх складників. Метод опису та класифікації також застосовано під час аналізу особливостей структури дидактичних параметрів оцінки навчально-методичного комплексу з іноземної мови.

Третій розділ дослідження передбачає аналіз семантичних особливостей термінів та виявлення лексико-семантичних відношень у межах досліджуваних терміносистем. Аналіз дефініцій у поєднанні з компонентним аналізом застосовано для розкриття семантичних відношень з опертям на логічні зв'язки між термінологічними номінаціями. Метод опозиції був застосований для зіставлення тотожних компонентів із метою виокремлення додаткових диференційних ознак проаналізованих термінів. Кількісний аналіз використано для встановлення кількісного наповнення термінів досліджуваного підручника.

Висновок зосереджений на узагальненні та зіставленні отриманих результатів дослідження та передбачає використання системного методу,

який розглядає досліджувані термінології як цілісні терміносистеми; відповідно, результати дослідження узагальнюються та описуються в системному порядку.

Відповідно, кожен етап дослідження вимагає комплексного застосування загальнонаукових та лінгвістичних методів із метою отримання об'єктивних результатів.

Аналіз досліджуваного матеріалу здійснено переважно описовим методом, частково зіставним, порівняльним, статистичним та методом

8

компонентного аналізу. Крім того, використані метод комплексного аналізу і метод дистрибуцій.

Поєднання статистичного, типологічного, описового методів з формалізованим та компонентним аналізом дасть можливість створити комплексну методiku, придатну для семантичного дослідження термінологічної лексики британського підручника «Full blast 4» і виявлення співвідношення лінгвістичної термінології з іншими терміносистемами в межах досліджуваної теми.

Матеріалом дослідження послужив британський підручник «Full blast 4» Х. Мітчела.

Теоретичне значення: подальшого розвитку набули концепції та ідеї дослідників щодо вирішення структурно-семантичних особливостей лексики і термінології в сучасних підручниках англійської мови; комплексно осмислено досвід написання підручників іноземної мови. В роботі дана детальна характеристика термінології та аналіз структурно-семантичних особливостей британського підручника Full Blast 4" Х. Мітчела.

Практична значущість дослідження: результати магістерської роботи можуть бути корисними для створення оптимальних умов навчання десятикласників у загальноосвітніх начальних закладах. Це також може знадобитися у педагогічній практиці для реалізації індивідуального підходу у навчанні підлітків та в роботі сучасних Центрив професійного розвитку

педагогічних працівників. Основні положення і висновки можуть бути використані при вивченні сучасної англійської мови, стилістики художнього тексту, а також при написанні курсових і реферативних робіт. Результати роботи також можуть бути використані в лінгводидактиці, при навчанні мови для спеціальних цілей студентів; в термінографічній практиці – для складання словників, довідників і навчальних посібників, а також можуть послужити основою для подальших досліджень в області термінології.

Апробація результатів дослідження. Зміст і результати дослідження оприлюднені на науково-практичній студентській інтернет-конференції

9

«Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та перекладознавства». (м. Острого, 19 травня 2021 р.

Публікації. За темою магістерської роботи опубліковано статтю: «Структурно-семантичні особливості лексики і термінології в британському підручнику «Full blast 4»Х. Мітчела» у збірнику наукових праць за матеріалами науково-практичної студентської інтернет-конференції (м. Острого, 19 травня 2021 року). Рекомендовано до друку засіданням ради факультету романо-германських мов Національного університету «Острозька академія» (протокол № 9 від 26 травня 2021 року).

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, її теоретична і практична значущість, визначаються об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження, методи і структура роботи.

У першому розділі розглядаються питання поняття та особливості терміну, їх класифікація та лексико-семантичні особливості. Другий розділ надає загальну характеристику підручника іноземної мови, розкриває вимоги до якості і оцінка ефективності підручника іноземної мови, дидактичні параметри оцінки навчально-методичного комплексу з іноземної мови та їх основні функції.

У третьому розділі проведено аналіз структурно-семантичних особливостей та термінології на матеріалі британського підручника «Full blast 4»Х. Мітчела.

У висновку підводяться підсумки проведеного дослідження.

10

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Термінологія як складова мови

Серед лексикологів стало загальновизнаним положення про те, що сучасна лексикологія не може успішно розв'язувати свої проблеми і виконувати свої функції, якщо недостатньо розвинений такий напрямок, як термінологія, об'єкт якого – термінологічна лексика, процеси її розвитку та принципи управління цими процесами [22, с. 21].

Одиницями термінологічної лексики є спеціальні поняття, план змісту яких тісно пов'язаний з поняттєвим полем тієї чи іншої вузькоспеціальної сфери знань та існує в складній ієрархічній організації з іншими поняттями цієї області. За словами дослідника А. С. Герда результатом інформаційного вибуху став «термінологічний вибух» – значне зростання числа нових термінів, а також виникнення нових термінологій, що супроводжує поява нових галузей знання [15, с. 83]. Внаслідок великого потоку нових термінів часто відбуваються неправомірні запозичення, і однією із задач перекладача є правильне використання інструментів перекладу.

Впорядкування нових термінологічних систем має велике значення для ефективного розвитку та інтеграції наукових процесів, а також взаєморозуміння фахівців. Термінологічну систему можна розглядати як одну з найбільш соціально значущих, яка, поряд із прогресом у розвитку технологій, активно збагачується новими поняттями. Зростає потреба в міжнародній координації термінологічної діяльності, що є особливо актуальним для розвитку та збагачення мови [7, с. 3].

Термінологія, яка сформувалась як окрема галузь на базі лексикології, вивчає типологію термінів, займається проблемами їх упорядкування, змісту, функціонування та використання. Термінознавство досліджує поняттєво-термінологічну систему різних галузей знань з точки зору мовних засобів

11

вираження понять, логічно-лінгвістичної організації систем понять і термінів [6, с. 170].

Термін й термінологія є ключовими в будь-якій галузі наукового знання; термін вже по своїй суті забезпечує точність, ясність і розуміння певної наукової думки. При цьому, всупереч на важливе місце, яке займають ці поняття у системі наукових знань і значна кількість досліджень, присвячених розкриттю суті понять «термін» і «термінологія», до сих пір не існує єдиної думки з цілої низки основоположних аспектів. Наприклад, немає загально визнаного визначення поняття «терміна», ведуться дискусії про вимоги, що пред'являються до нього і його граматичних ознак, не вирішено питання про місце термінології в складі будь-якої мови [2].

Термінологія включена в лексику мови, вона становить її особливу частину, будучи сукупністю мовних одиниць, які називають предмети, стан і поняття різних галузей професійної діяльності, які не можна вважати загальноживаними. Комплексне вивчення спеціальної лексики – термінології – почалося ще в ХХ ст. До початку ХХ століття стало очевидно, що терміни являють собою особливу область лексики, систему, організовану за власними законами, що, в свою чергу, зажадало певних методів і прийомів вивчення. Наукова галузь, яка займається питаннями функціонування термінів, називається термінологією [11, с. 13].

Всупереч на великий обсяг досліджень, присвячених термінології, однією з головних сучасних проблем осмислення і вивчення терміна як лінгвістичної категорії є його визначення. За час вивчення термінології накопичилася значна кількість визначень цього поняття. Зокрема, дослідниця А. В. Суперанська пояснює існування різноманітних трактувань поняття

«термін» перш за все тим фактом, що у представників різних дисциплін воно пов'язується зі своїми особливими поняттями та уявленнями, має нерівний обсяг змісту і визначається по-своєму [53, с. 13].

Терміни можна тлумачити як спеціальні слова і словосполучення, обмежені своїм особливим призначенням, що прагнуть точно висловити

12

наукові поняття. За терміном завжди стоїть предмет спеціальної думки, обмежений певним науковим або технічним лексико-семантичним полем. Наявні дві основні точки зору на це питання: виводячи термінологію зі складу загальнонаціональної мови, можна прийти до висновку про штучність терміна як спеціальної одиниці та розглядати термінологію як систему штучно створених знаків, причому такий підхід називається нормативним, тоді як в рамках іншого підходу, дескриптивного, термінологія вважається складовою частиною лексики літературної мови, необмеженої будь-якими формальними вимогами [53, с. 11]. Таким чином, терміни не вважаються особливими мовними одиницями, вони являють собою звичайні слова в особливій функції, причому в ролі терміна може виступати потенційно будь-яке слово.

Нині останній, дескриптивний, підхід є найбільш визнаною теорією. Термінологія, будучи складовою частиною лексики літературної мови, самостійною, але не відокремленою, підпорядкована загальним тенденціям розвитку літературної мови з одного боку, має деяку незалежність з іншого. Функція фахівця-лінгвіста полягає у вивченні та описі стану термінологічних систем; нормативні обмеження, що накладаються на терміни швидше уповільнюють, обмежують розвиток терміносистем, ніж сприяють їм [51, с. 5].

Термінологія аналізується в межах тієї системи, в яку вона природним чином входить, тобто в складі лексики мови науки. Жодній іншій лексичній системі термінологія по своїй прямій функції належати не може. У термінології своє особливе призначення, реалізація якого можлива лише в

мові науки [52, с. 11]. Проникнення окремих термінів у загальну лексику є доказом їх популярності, поширеності, вживаності в різних жанрах літератури і, нарешті, освоєння саме цих термінів літературною мовою. Процес термінотворення, досліджений на матеріалі термінології, показує рівень розвитку відповідних областей знання.

13

Найбільш загальними й типовими для термінологічного словотворення рисами є такі:

1. Терміни створюються тільки для потреб спеціальної комунікації;
2. Термінотворення – процес свідомий, а не стихійний;
3. Термінотворення – процес контрольований і регульований;
4. Словотворчий акт в термінології передбачає, крім власної дериваційної операції, словесне розкриття змісту поняття;
5. Для термінології характерна прозора внутрішня форма;
6. Конкретний акт термінологічного словотворення знаходиться в залежності від класифікації понять [53, с. 113].

Отже, можна сказати, що термінологія – специфічний сектор лексики, система термінів, тобто слів наукової (філософської, суспільно-політичної, науково-технічної) мови, що володіють певним, чітко відмежованим значенням. Завдання термінології визначені як:

1. забезпечення взаєморозуміння між усіма учасниками процесу, користувачами термінології;
2. фіксація в термінах наукового знання;
3. забезпечення порівняльності термінологій, що застосовуються на всіх рівнях;
4. забезпечення гармонійного розвитку лексичних засобів, використовуваних для поповнення термінології;
5. усунення недоліків чинної термінології [44, с. 14].

Термінологія є одним із найбільш специфічних пластів лексики мови,

який в силу своїх особливостей структурного, семантичного, словотвірного та стилістичного характеру значно відрізняється від загальноповсякденної лексики, що призводить до того, що термінологія займає ізольоване, особливе місце в лексичній системі мови.

При аналізі складних ієрархічних структурних відносин між одиницями в певній лексико-семантичній групі термінології, стає очевидно, що багато мов мають подібні особливості функціонування лексики [44, с. 15].

14

Отже, термінологія являє собою пласт лексичного фонду, що відрізняється своїми специфічними особливостями. Природно, що в кожному професійному підвиді мови існує спеціалізована лексика, покликана співвідносити одиниці мови з певними реаліями і об'єктами.

1.2. Підходи до тлумачення поняття «термін»

Важливим є вивчення термінології в сучасному світі, так як термінологія є провідником зв'язку між різними областями знань і сприяє чіткому розмежуванню понять. У зв'язку зі стрімким освітнім прогресом вважається за необхідне приділяти належну увагу термінологічному апарату різних мов. Термінологія не стоїть на місці, вона постійно розвивається, розширює свої кордони. Її дослідженням займаються як лінгвісти, так і термінологи – представники відповідних областей науки і техніки [2, с. 11].

Спеціальна лексика (тобто сукупність лексичних одиниць спеціальних областей знання) складає величезну кількість нових словникових одиниць в сучасних мовах. Подібні високі темпи створення пов'язані зі швидкістю виникнення нового наукового знання або, інакше кажучи, зі швидкістю науково-технічного прогресу. Значна частка спеціальної лексики в мові і облік прогресу, як екстралінгвістичні фактори, роблять актуальними проблеми термінології – виразника наукового знання в мові [1].

Перша проблема термінології, з якою стикається будь-який дослідник – розпливчастість поняття термін. Термін це слово або словосполучення певної

(наукової, технічної тощо) області знання, обиране або створюване для найменування понять, яке потім багаторазово використовується в нормативних документах однієї або декількох галузей, що становлять міждержавний інтерес [2].

Труднощі поділу масиву лексичних одиниць на терміни пов'язана з присутністю в термінологіях одиниць, схожих за формою з загальноживаними словами. Лексичні одиниці, які можуть функціонувати

15

як в рамках спеціальної лексики, так і загальної називають консубстанціональними термінами [51, с. 131].

Гіпотези про походження та ких термінів різняться. Термінологічний характер будь-якої лексичної одиниці на стадії виникнення і те, що саме втрата початкового характеру тягне за собою утворення пласта побутової лексики [44, с. 19]. Іншими словами, можна говорити про процес детермінологізації, який має три різновиди:

- 1) перехід в загальну лексику зі збереженням вихідного значення;
- 2) метафоризація;
- 3) поява у терміна додаткового загальнолітературного значення [44, с. 21].

У будь-якому випадку детермінологізації термін виходить з термінології, проте семантичні зв'язки з вихідною системою можуть зберігатися. Факт присутності консубстанціональної лексики ставить під сумнів адекватність пред'явлення до терміну такої характеристики як специфічність вживання. Тісний зв'язок з певною галуззю знання прийнята лінгвістами за основну рису терміна [41, с. 11]. Інакше кажучи, слово можна назвати терміном, тільки тоді, коли воно вживається в певній галузі наукового знання в конкретному значенні.

Конкретність значення, або змістовна точність – одна з головних рис терміна. Змістовна точність терміна визначається шляхом постановки дефініції до терміну: виділяються родо-видові відносини поняття, усувається

багатозначність і залежність від контексту. Таким чином, на відміну від загальноновживаної лексики, значення якої встановлюється мовцем і залежить від контексту, значення терміна зумовлено і зафіксовано в його дефініції [33, с. 12].

А.В. Суперанська зазначає, що сама дефініція, в цьому випадку повинна відповідати двом основним критеріям:

- 1) пояснювати поняття через більш прості семи;
- 2) містити тільки точні і необхідні елементи значення [53, с. 14].

16

Таким чином, вчена робить висновок, що конкретність і точність значення притаманні не кожному терміну, тому що існує чотири можливих семантичні стани термінологічної одиниці: 1) моносемія; 2) амбісемія; 3) еврисемія; 4) полісемія [53, с. 23].

В. М. Лейчик серед всіх інших властивостей терміна особливо виділяє системність, і постановляє, що термін існує тільки як елемент терміносистеми, тобто впорядкованої сукупності понять, що описують певну область людського знання [28, с. 26]. При цьому наголошується, що системність терміна простежується в створенні не тільки зв'язків на підставі значення, але також і на підставі граматичних характеристик термінологічної одиниці. Системність логічних відносин терміна – це ієрархія родовідових відносин і полиієрархії онтологічних відносин (відносин включення, збіги) термінів – з чого випливає, що терміносистема, в цілому, складається на базі понять (або, інакше, концептів) [28, с.81-83]. Таким чином, терміносистема є мовною (знаковою) моделлю конкретної області знання, і виявлення понятійної системи, першого ступеня у формуванні термінології, стає необхідним етапом при її впорядкуванні.

А. О. Худолій у своїй роботі «Функціональні зміни у мові американської публіцистики кінця XX – початку XXI століття» [57] зазначає, що явище транстермінологізації супроводжується семантичним розширенням меж об'єму поняття терміна. Внаслідок таких змін терміни, раніше закріплені за

однією сферою науки чи техніки, використовують для позначення понять іншої. Дослідник виділяє терміни різних сфер, що вживаються для позначення понять та явищ економіки та бізнесу: 1. Ядерної фізики: *meltdown* 2. Астрономії: *big bang* . 3. Техніки: *high-octane economic growth*. 4. Театру та музики: *to orchestrate*. 5. Ігор, спорту: *low bar*. 6. Конфесій: *market's nirvana* [47].

Крім співвіднесеності терміна з поняттям, в сучасній термінології виділяється широкий спектр інших важливих вимог, яким повинен відповідати термін: точність, однозначність, відповідність нормам

17

літературної мови, відсутність емоційного чи експресивного компонента, вмотивованість, стислість, системність. Зазначені умови є вимогами до терміна в ідеалі, однак на практиці виявляються терміни, які їм не відповідають, проте успішно використовують відповідно до їх понятійної мети [57].

Таким чином, питання про обов'язковість тих чи інших вимог залишається в даний час дуже дискусійним. Наприклад, вимога однозначності спростовується при вивченні конкретних терміносистем, де багатозначність вельми поширена. Сьогодні домінує думка, що однозначність терміна це не обов'язкова умова, а лише тенденція, стан, до якого прагне будь-яка терміносистема; на практиці ж однозначність терміна досягається завдяки таким обмеженням, які накладають на нього умови кожного термінологічного поля [52, с. 13].

Отже, термін це назва поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, які використовують як обмежувальні позначки для різних сфери предметів, явищ, їх властивостей і відносин та не пов'язані з контекстом. Існує два шляхи запозичень термінів це: письмовий шлях проникнення запозичень, який відбувається як результат обміну науково-технічною інформацією та свідомий вплив на процеси запозичення.

1.3 Класифікація термінів

Існують різні класифікації термінів. Наприклад, В. М. Лейчик пропонує розділяти терміни по періоду їх появи і функціонування (терміни-архаїзми, терміни-неологізми), по авторству термінів (колективні терміни, авторські терміни), по нормативності (стандартизовані терміни, міжнародні терміни, неприпустимі терміни, рекомендовані терміни), по частоті вживання (високочастотні терміни, низькочастотні терміни), за частинами мови (терміни-іменники, терміни-прикметники, терміни-дієслова, терміни прислівники) [28, с. 32-33].

18

Класифікація - це система супідрядних понять, яка використовується для того, щоб встановити зв'язок між поняттями або класами об'єктів. А. В. Суперанська запропонувала наступне визначення наукової класифікації. «Наукова класифікація - це упорядкований спосіб асоціації та дисоціації, а також розумової організації ідей, які представлені в мозку людини в формі понять. Сума всіх індивідуальних об'єктів, які мають певні властивості, називається класом. Характеристики окремих типових об'єктів допомагають зрозуміти сутність класу в цілому і, класифікуючи поняття, об'єднувати їх в системи [53, с. 67]. Термін стає компонентом лексико семантичної системи мови, включаючись в семантичну систему або структуру наукової мови. Терміном є одиниця природного або штучно створеної мови, володіє спеціальним термінологічним значенням, яке може бути виражено в словесній формі і досить точно і повно відображає основні ознаки відповідного поняття. Глибинна ознака термінів – це позначення загальних понять, він дозволяє відокремлювати терміни від інших мовних одиниць, а також розмежувати все безліч термінів і виявити їх різні типи.

А. В. Суперанська ділить термінологічні одиниці греко-латинського походження в залежності від морфології на три групи:

- прості терміни;

- терміни-словосполучення;

- терміни, утворені шляхом основоскладання [53, с. 75-76]. До першої групи належать такі терміни як, наприклад, *hemodynamic, asymptomatic, chronic*.

До термінів-словосполучень належать- *infective endocarditis, ostial pulmonary vei*.

До третьої групи відносяться так приклади: *artioventricular, drug-eluting* [53, с. 81].

Також вчена вказує, що основоскладання є основним джерелом формування термінологічної лексики і ділить способи утворення термінів на:

19

префіксальний, суфіксальний, безафіксальний в залежності від використовуваних афіксів [53, с. 53].

Аналіз досліджуваних нами термінологічних одиниць дозволив виявити наступні суфікси, що беруть участь в утворенні прикметників: *-ive: congestive; -ous: intravenous; -ant: regurgitant; -al : paroxysmal; -ary: papillary; -ic: cardiogenic; -ar : cardiovascular; -en : sudden; -able: modifiable; -ing: ascending; -ial: circumferential; -ed: drug-eluted; -ent : transient; -id: bicuspid* [28].

Отже, системність термінології не обмежується системністю логічних відносин, а й включає в себе мовну структуру. Виходячи з вищесказаного, при описі термінології неможливо обмежитися тільки описом понять її складових: також потрібне обґрунтування вибору тієї чи іншої мовної одиниці для вираження певного поняття, дослідження мотивації і внутрішньої форми слова – терміна.

А. В. Івкіна виділяє такі категорії термінів як: предмети, процеси (явища), властивості, величини [22, с. 14].

За класифікацією Г. Н. Іванова терміни поділяються на: предмет, процес, стан, режим, властивості, величини, одиниці вимірів, науки і галузі, професії

і заняття [21,с. 16]

Терміни складають термінологію певної галузі. Будучи частиною спільної мови, слово може бути багатозначним, але потрапляючи в певну термінологію, воно набуває однозначність. Термін не потребує контексту в рамках однієї термінології, але один термін може входити в кілька термінологій. Термінологія - сукупність термінів, що відносяться до даної галузі виробництва, знання, діяльності [22, с. 9]. Терміносистема кожної галузі складається з декількох груп термінів:

- базових термінів,
- основні терміни,
- похідні і складні терміни [19, с. 28].

20

Текст наукової комунікації суворий, і підпорядковується певним правилам. Однією з основних характеристик наукової комунікації є наявність широкого пласта спеціальної лексики, і терміна, як основна її одиниця. Термінологічна лексика ділиться на кілька «шарів», між якими можна виділити специфічні риси [11,с. 170-171]:

1. Перший «об'ємний» шар це загальнонаукові терміни, які не закріплені за певною сферою діяльності і використовуються в різних областях знань. Вони належать науковому стилю мовлення в цілому: *experiment, adequate, equivalent, reaction, progress* і т.д. ці Терміни, використовувани в різних науках, утворюючи єдиний термінологічний фонд.

2. Другий шар - спеціальні терміни. Вони закріплені за певними науковими дисциплінами, галузями виробництва та техніки. Наприклад, в лінгвістиці - *noun, pronoun, allegory* та ін. саме такі терміни збирають в себе всю суть кожної науки.

Базою для класифікації термінів будь-якої мови служать різні ознаки термінів: змістовні, формальні, функціональні і т.д. всі ці класифікації можуть бути пов'язані з тими науками, в яких вони використовуються.

Говорячи про загальні міждисциплінарні класифікації, можна виділити

першу класифікацію за змістом. Тут виділяють терміни спостереження і теоретичні терміни. До термінів спостереження тут відносяться реальні об'єкти, а за теоретичними термінами стоять абстрактні поняття [6].

Друга класифікація ґрунтується на змісті терміна, поділі його за сферами вживання. Ці сфери зазвичай представлені наступним чином: наука, техніка, виробництво, економічний базис. Наукові терміни розпадаються на відповідні класи науки (Фізичні, хімічні і т.д.). Існують загальнонаукові терміни (Описують поняття суспільних наук) і науково-технічні терміни (Описують природні науки) [1].

Технічні терміни функціонують у сфері виробництва і техніки. Вони називають машини, механізми, інструменти, операції. Відмінність технічних

21

термінів від наукових досить умовна. Однак, багато технічних термінів вже активно проникають в наукові роботи.

У сфері економічного базису діють терміни мови опису і терміни мови обслуговування економіки.

В адміністративно-політичній сфері виділяють терміни мов управління та мови дипломатії.

Третя класифікація за змістом ґрунтується на категорії позначається поняття[2]. Виділяють терміни предметів, процесів, ознак, величин. У сучасній лінгвістиці особливе місце займають лінгвістичні класифікації за семантикою і структурою.

Семантична класифікація дозволяє виділити терміни:

- Однозначні,
- багатозначні[8].

2. Класифікація за формальною структурою є дуже дробовою і по суті найоб'ємнішою. Виділяють 2 основних види: терміни-слова і терміни словосполучення [8].

Класифікація термінів-слів ґрунтується на морфемній структурі [13]:

- прості (складаються з одного кореня),

- афіксальних (складаються з кореня з афіксів),
- складні (складаються з двох або більше коренів).

Терміни-словосполучення класифікуються виходячи з їх структури [15, с. 84]:

- прості словосполучення, що складаються з двох знаменних слів (основного і залежного),
- складні словосполучення, що складаються з трьох і більше знаменних слів і службових слів.

Отже, на сьогодні існують різні класифікації термінів. Поділ термінів відбувається за найбільш важливим їх ознаками. Підставою класифікацій служать різні окремі ознаки термінів – змістовні, формальні, функціональні,

22

внутрішньо- та позамовні. Першою класифікацією термінів за змістом, є поділ на [21, с.51]:

- терміни спостереження,
- теоретичні терміни.

За термінами спостереження стоять класи реальних об'єктів, а за теоретичними термінами - абстрактні поняття, залежні зазвичай від певної теорії, концепції.

Друга класифікація термінів за змістом - за об'єктом назви - є розподіл їх по областям знання або діяльності, або, інакше кажучи, за спеціальними сферами. Перелік цих сфер може бути узагальнено представлений таким чином: наука, техніка, виробництво; економічний базис [1].

Класифікація термінів за об'єктом називання всередині окремих галузей знань є найбільш докладною класифікацією термінів. Третя змістовна класифікація термінів - за логічними категоріями того поняття, яке позначається терміном [2].

За сферою використання виділяються:

- універсальні (для багатьох споріднених областей),
- унікальні (для однієї області),

- концептуально-авторські терміни.

У залежності від мови-джерела розрізняються терміни:

- споконвічні,
- запозичені,
- гібридні [22, с.14].

З точки зору приналежності термінів до частин мови розрізняють:

- терміни-іменники,
- прикметники,
- дієслова,
- прислівники [1].

23

Класифікація термінів за авторством відображає соціологічний підхід до термінів [2]. Відомі в цьому плані колективні та індивідуальні терміни. Для кожної епохи створюється історико-лексикологічну класифікацію термінів, в якій фігурують терміни-архаїзми, терміни-неологізми [28]. Ця класифікація найтіснішим чином пов'язана з класифікацією термінів по об'єкту називання. Неологізмів більше формуються терміносистемах. Архаїзми характерні для концепцій тих терміносистем, які йдуть в минуле у зв'язку з ростом наукового знання і з'ясуванням застарілості деяких наукових поглядів. Однак оскільки терміни залишаються в мові як його лексичні одиниці, вони можуть відродитися в складі нових терміносистем або в новому значенні при розвитку терміносистеми.

З. Д. Львовська розділяє такі типи термінів: терміни категорій, загальнонаукові і загальнотехнічні терміни, міжгалузеві, спеціальні терміни [30]. У перший тип, термінів категорій, входять терміни, що позначають категорії. Загально і загальнотехнічні терміни присутні в науці в будь-який час, міжгалузеві терміни можуть використовуватися відразу в декількох областях науки. До спеціальних термінів відносяться специфічні поняття з різним ступенем узагальненості.

Отже, можемо зробити висновок, що існує цілий ряд класифікацій

термінів: Першою класифікацією є класифікація термінів по змісту. Дана класифікація часто використовується в філософії, в рамках цієї класифікації терміни діляться на теоретичні терміни та терміни спостереження. Другою класифікацією є класифікація термінів по об'єкту назви. Терміни розподіляються за певними наукових знань і спеціальним сферам. Третьою класифікацією є класифікація термінів по логічній категорії поняття. Так виділяються терміни процесів, предметів, властивостей, ознак, величин і їх одиниць. Деякі категорії специфічні для певних галузей знань і діяльності, інші категорії властиві будь-яких об'єктів. Тому деякі терміни, які виділені за категорією поняття, відносяться до загальнонаукових і загально технічних термінів. Також існує класифікація за змістовною структурою, де терміни

24

діляться на однозначні і багатозначні (терміни, які мають двома і більше значеннями в межах однієї терміносистеми). Із семантичної точки зору виділяють вільні і стійкі словосполучення. Терміни можуть класифікуватися за їх мотивованістю. Вони можуть бути повністю мотивовані, частково мотивовані, повністю невмотивовані.

Слід також відзначити лексико-граматичну класифікацію, стилістичну класифікацію, класифікацію термінів за авторством, функціональну класифікацію термінів, класифікацію за сферою використання (в рамках якої виділяються універсальні, унікальні терміни). Всі ці класифікації складені з різних аспектів, тому один термін одночасно входить в кілька класифікацій. Вивчивши дані класифікації термінів, можна зробити висновок про те, що її значення для термінології дуже важливо, оскільки саме через класифікацію простежується логіко-поняттєва структура будь-якої предметної області.

1.4 Лексико –семантичні особливості термінології

У лінгвістиці на сучасному етапі виникає необхідність дослідження способів перекладу текстів у світлі постійного розвитку термінології. Переклад специфічної термінології є важким в перекладацькому процесі з

огляду на те, що термінологія будучи специфічним пластом лексики, і володіючи структурними, семантичними і стилістичними особливостями відрізняється від загальноповживаних слів, від чого і займає вагоме місце в лексичній системі мови. Наявність необхідних знань про словотвірну та морфологічну структуру терміна забезпечить його адекватний переклад. Встановлення повного словесного багатства видається важким завданням, тому вкрай неможливо чітко визначення меж її функціонування, що ще більше розширюється за рахунок «стикових», прикордонних з медициною областей і загальноповживаної лексики. Щороку світ медичної лексики поповнюється новими одиницями [57].

У процесі термінологізації звичайні слова термінологізуються, попадаючи в оточення термінів певної науки. Із розвитком комп'ютерних

25

технологій відбувається термінологізація багатьох повсякденних слів. Напр.: *bug disaster*. Функціональна переорієнтація термінів у публіцистичному стилі відбувається шляхом перетворення семантичних структур слова, розширення смислового об'єму поняття, накопичення нових сем, розвиток переносного значення, тобто детермінологізація. Детермінологізація відбиває постійний процес взаємодії термінів і загальноповживаної лексики. У загальний вжиток сучасної англійської перейшли терміни із таких сфер [57]:

1. Хімії. Напр.: *sulfuric acid, acid test, acid jokes*.
2. Фізики. Напр.: *power vacuum, the opposite end of the spectrum, to short circuit*.
3. Техніки. Порівн.: *low-octane celebrities, high wattage; high-octane growth*.
4. Математики: *axiom, congruent, through the prism. in a geometric ratio, x amount, a metaanalysis, to copy the formula*.
5. Військової справи: *lieutenant, to be in trenches, echelons, breakthrough; field marshal, to focus on new tactics*.
6. Медицини: *donor fatigue, side effects, to get out scalpel and make some*

serious incisions, to metastasize, clinic, anatomy of a massacre. 7. Біології: *to be under microscope, political virus, symbiosis symbiotic partner*

8. Спорту. Напр.: *to become a pawn, to play hardball (rhetorical jujitsu; gambit home run, lightweight).*

9. Астрономії. Порівн.: *the center of the gravity, a lunar landscape, constellation, to fall out of orbit, the black hole* [57].

10. Віросповідань. Християнська конфесійна лексика нараховує значну кількість одиниць, які А. О.Худолий у своїй роботі «Функціональні зміни у мові американської публіцистики кінця ХХ – початку ХХІ століття» згрупував за частинами мови:

а) іменники. Напр.: *the schism; holy of holies; altar-boy apostles of social stigma.*

26

б) дієслова: *stigmatize christen, to rechristen to give someone's blessing, to be heretical, to carry a stigma.*

11. Юриспруденції: *political death sentence, verdict; the crime of the first order* [57].

Використовуються різноманітні мовні джерела для її фіксації, однак неможливо відобразити в повній мірі її словесне багатство через динамічність процесів поповнення цієї термінології. також необхідно відзначити, що жоден спеціалізований словник не має такого значного змісту і різноманіття понять. Досягнення науки й технології сприяють приросту нових назв [59, с. 43].

Терміни, які надходять до фонду науки в якості готових найменувань, складають тільки частину, хоча і значну, спеціальної лексики. Створення термінів на базі англійської мов засобами власної словотвірної системи або на основі міжнародного термінологічного запасу є головним джерелом поповнення лексики.

Терміни, утворені іменниками, мають всі граматичні характеристики, властиві лексичним одиницям загальноновживаної лексики, що належать до

даної частини мови. Іменники особливо продуктивні при утворенні однокомпонентних термінів і основотвірних терміноелементів в складі багатоконпонентних термінів [52,с. 9]. На підставі одиниць, виражених іменниками, також формуються класифікують терміноелементи багатоконпонентних термінів. Наприклад, терміни *tortoise tank*, *centurion tank*, всі терміноелементи яких виражені іменниками.

З огляду на існування в англійській мові конверсії деколи складно визначити, до якої частини мови відноситься терміноелементи. При термінологічній номінації відбувається процес перетворення однієї частини мови в іншу.

Віддієслівні іменники також можуть утворювати як однокомпонентні терміни, так і використовуватися в якості основотвірних і класифікують терміноелементи в складі багатоконпонентних термінів. Наприклад, *repeating*

27

rifle, *cruiser tank*, *fighting knife*, *armored personnel carrier* [51,с. 134]. Термінологія це особливий лексичний пласт мови, сукупність мовних одиниць, що позначають предмети, стану і поняття з різних галузей професійної діяльності, не вважаються загальноживаними. Термін покликаний номінувати певний предмет спеціальної наукової чи професійної думки.

До терміну поєднаним з поняттям, в сучасному термінознавстві прийнято виділяти і інші вимоги, яким повинен відповідати сучасний термін: точність, однозначність, відповідність нормам літературної мови, відсутність емоційного компонента. Особливо важливим для термінології, є те що термін потрапляє в оточення як загальноживаних слів, так і професіоналізмів; часто медичний термін виявляється оточеним образно-виразними мовними засобами, які формують конкретний лексико-семантичний та стилістичний простір мови [52,с. 11]. Правильний переклад термінів, які є ключовими одиницями тексту, вважається необхідною умовою точності перекладу всього наукового або науково-популярного тексту.

Отже, термінологія, будучи особливою частиною лексичної системи мови, привертає увагу багатьох дослідників з огляду на свою багатогранність і численність. Термін – слово або словосполучення певної (наукової, технічної і т.п.) області знання, обирає або створюється для найменування понять, які потім багаторазово використовується в нормативних документах однієї або декількох галузей, що представляють міждержавний інтерес.

Висновки до Розділу 1

Термінологія, яка сформувалась як окрема галузь на базі лексикології, вивчає типологію термінів, займається проблемами їх упорядкування, змісту, функціонування та використання. Термін й термінологія є ключовими в будь якій галузі наукового знання; термін вже по своїй суті забезпечує точність, ясність і розуміння певної наукової думки. Найбільш загальними і типовими для термінологічного словотворення рисами є такі:

28

1. Терміни створюються тільки для потреб спеціальної комунікації.
2. Термінотворення – процес свідомий, а не стихійний.
3. Термінотворення – процес контрольований і регульований.
4. Словотворчий акт в термінології передбачає крім власної дериваційної операції, словесне розкриття змісту поняття.
5. Для термінології характерна прозора внутрішня форма.
6. Конкретний акт термінологічного словотворення знаходиться в залежності від класифікації понять.

Існують різні класифікації термінів. Найпоширенішою є поділ на прості терміни; терміни-словосполучення; терміни, утворені шляхом основоскладання. Термінологія це особливий лексичний пласт мови, сукупність мовних одиниць, що позначають предмети, стану і поняття з різних галузей професійної діяльності, не вважаються загальноживаними.

29

РОЗДІЛ 2

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДРУЧНИКІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

2.1. Вимоги до якості і оцінка ефективності підручника іноземної

МОВИ

Підручник англійської мови – це педагогічний інструмент, за допомогою якого формуються знання учнів. Від вибору підручника, найбільш повно відповідного професійним переконанням вчителя, запитам і можливостям учнів, вимогам програми, багато в чому залежить успіх освітнього курсу. Знайти «свій» підручник непросто. Привабливий зовнішній вигляд, винахідливість авторів і незвичайні завдання, знак відповідності стандарту є лише зовнішніми атрибутами в характеристиці книги. У розділі робиться спроба глибше подивитися на проблему «потрібного» підручника очима всіх учасників освітніх відносин – вчителів, батьків, учнів. Використовуються результати численних творчих зустрічей з вчителями англійської мови та матеріали інтернет-опитувань. Потрібний підручник являє собою навчальний посібник, який вчителі та учні вважають найкориснішим і затребуваним у конкретній педагогічній ситуації [3,с. 4].

Підручник, або книга для учнів, – це головний засіб навчання в будь-якому навчально-методичному комплекті для освітнього курсу іноземної мови. Судження про якість підручника і про його відповідність сучасним стандартом відрізняються суб'єктивністю і являють собою індивідуальні або групові думки, що відрізняються один від одного. Однак суть проблеми – недостатня вивченість запитів вчителів-практиків, а також учнів і сім'ї. Очікування від підручника і вимоги, що пред'являються до виданих посібників поки ще недостатньо добре відомі і являють собою досить строкату картину. Вчительські форуми не завжди дають об'єктивну картину, через те, що часто не стільки відображають думку вчителів, скільки мають на меті просування тих чи інших видань [5,с. 489].

Підручник як педагогічне видання, призначене для індивідуального або групового, шкільного або сімейного, контактного або дистанційного

навчання, завжди викликає до себе неоднозначне ставлення. Причина такого варіювання думок лежить в безлічі виникаючих педагогічних ситуацій з великою різноманітністю педагогічних умов. Підручник на всі випадки життя – це навряд чи досяжна мрія і тому, вчителі не припиняють пошуки «свого» підручника, вибираючи серед безлічі варіантів.

Уподобання, звички, компетенції, методична культура і пізнавальний стиль вчителя – це всього лише одна сторона проблеми. Інша її сторона - це широкий континуум здібностей, інтересів, мотивів, схильностей, темпераменту і пізнавальних стилів учнів. Третя сторона проблеми оцінювання підручника – особистий досвід і стереотипи, очікування і відносини, засвоєні стратегії виховання і запити сім'ї [9,с. 6].

Неважко уявити собі, що в описаних умовах об'єктивний вибір підручника ускладнений. І все ж припустимо, що прогнозувати переваги у виборі підручника англійської мови можна, якщо вивчати запити вчителів, учнів та батьків. Тільки відповідністю запиту споживача можна пояснити феномен рекордів тривалості використання окремих навчальних посібників.

Найціннішою «корисною речовиною» підручника іноземної мови швидше за все є мовний, тематичний і тренувальний матеріал, який при правильному відборі, комбінуванні, дозуванні і способах застосування робить свій позитивний вплив на розвиток інтелекту і компетенцій учнів. Не менш актуальні «потрібні добавки», до яких відносяться електронні додатки, додаткові вправи, загальнокультурна інформація, а також система підготовки до інтелектуальних випробувань (мовних іспитів) [9,с. 6].

Нарешті, підручник виграє серед інших аналогічних видань, якщо вигідно відрізняється привабливим зовнішнім виглядом і чіткою структурою. Переваги підручника також визначаються актуальністю його змісту, і популярність видання збільшується, якщо матеріали посібника «в тренді».

У педагогічній практиці описаний різноманітний досвід оцінювання якості підручника, в тому числі і за допомогою спеціально розроблених

методик, наприклад, оцінних шкал.

У підручниках найчастіше оцінюють [5, с. 49]:

- чіткість поставлених цілей в навчальному посібнику;
- відповідність змісту посібника віковим і культурним особливостям учнів;
- прозорість структури, в якій легко орієнтуватися;
- привабливість зовнішнього вигляду книги;
- цікаві для учнів тексти і завдання;
- зрозумілі інструкції для учнів і вчителя;
- повноту реалізації програми освітнього курсу;
- планомірне формування мовних компетенцій;
- послідовність формування видів мовленнєвої діяльності;
- регулярність завдань для повторення пройденого;
- ефективність підготовки до мовних іспитів;
- облік індивідуальних пізнавальних стилів;
- доступність аудіо- та відеоматеріалу;
- наявність підтримки підручника в інтернет;
- цінову доступність підручника і його компонентів для споживача.

Наведені критерії дозволяють досить повно оцінити якість підручника, однак їх недоліком можна вважати наперед задані напрямки оцінювання, що звужує повноту картини суджень користувачів про підручник. Більшу панораму поглядів вчителів, учнів та батьків про підручник можна отримати тільки в умовах діалогу. Діалог із вчителем, учнями та їх батьками є необхідним шляхом до створення потрібного підручника і підвищення його якості [12, с. 36].

Думка споживачів підручника відображає практичний досвід роботи з навчальним посібником, показує ефективність книги в шкільній реальності, дозволяє авторам повернутися з висоти теорії на практику, служить надійною

основою для подальшого доопрацювання матеріалу, демонструє успіхи і

прорахунки всього творчого колективу, включаючи редакторів, дизайнерів і маркетологів. Саме тому діалог з учителями, учнями та їх батьками, починаючи з ранньої стадії створення підручника і до всіх наступних етапів його практичної апробації, застосування і перевидання, можна вважати надійною гарантією якості навчального посібника. Мова йде саме про діалог зі споживачами підручника [14,с. 22].

Однією з ефективних форм діалогу творців підручника з учительською аудиторією можна вважати семінари та вебінари для вчителів. Регулярно проводяться численні інтерактивні зустрічі з учителями різних регіонів у близькому контакті та інтернет-просторі. Педагоги й методисти не тільки отримують актуальну для них інформацію, а й задають питання, а також висловлюють численні побажання щодо поліпшення якості навчально методичних комплектів.

Новою формою педагогічного діалогу стали вебінари і відеолекції, в ході яких відбувається корисний обмін ідеями, поглядами, думками і позиціями. Найбільш важливими ознаками потрібного підручника деякі наукоці, як Д.Д. Зуєв вважають лексику, велику кількість вправ, автентичну граматику, цікаві тексти та актуальні теми [20, с. 43]. Далі – інноваційні методичні прийоми, інтернет-підтримка, навчання усного мовлення, матеріал для розвитку культурного кругозору учнів [24, с. 67]. Багато вчителів вказують на необхідність підготовки до тестування та мовних іспитів за допомогою підручника, а також підкреслюють важливість практичної спрямованості видання. Замикають список мультимедійні матеріали, електронні версії підручників та відповідність видань програмі [17, с. 73].

Звертає на себе увагу те, що головні ознаки потрібного вчителям і учням підручника включають типові для методичної культури вимоги, щоб посібник відбивав нові тенденції сучасної англійської мови, пропонував різноманітні навчальні завдання (вправи) у достатній кількості й містив цікавий матеріал.

Додатково наголошуємо на необхідності зручності роботи з підручником і матеріалами для вчителя, включення інформації про культуру своєї країни та інших народів, завдання для самотестування. Так, вчителі звертають увагу на підручник як на мовний та методичний ресурс, програму навчання і планування уроків, матеріал для самостійної роботи учнів. Важлива інформаційна підтримка вчителів, які купили підручник. Як зазначає, Я. П. Кодлюк необхідно враховувати потреби і можливості учнів, а також доступність ціни [24, с. 63].

Причиною критичного ставлення вчителів до підручників найчастіше є недостатня гнучкість методичної концепції, що відбиває виключно авторську позицію без урахування інших теорій і широкого практичного досвіду. Негативну оцінку педагогів викликають також жорсткі методичні рекомендації авторів, які обмежують творчість вчителів [29, с. 3].

Отже, підручник як педагогічне видання, призначене для індивідуального або групового, шкільного або сімейного, контактного або дистанційного навчання, завжди викликає до себе неоднозначне ставлення. Потреба підручника – це важливий показник якості допомоги. Бути лідером продажів на ринку навчальної продукції почесно, однак головне, щоб вчителі і учні ставали лідерами в навчальному процесі за допомогою того чи іншого підручника. Підручник, або книга для учнів, – це головний засіб навчання в будь-якому навчально-методичному комплекті для освітнього курсу іноземної мови. Судження про якість підручника і про його відповідність сучасним стандартам відрізняються суб'єктивністю і являють собою індивідуальні або групові думки, що відрізняються один від одного.

2.2. Дидактичні параметри оцінки навчально-методичного комплексу з іноземної мови

У теорії іноземної мови підручник розглядається як складна підсистема, обумовлена цілями, програмою, змістом навчального предмета, методами і засобами навчання та педагогічним процесом, а також взаємодією з середовищем. Таким чином підкреслюється зв'язок підручника з усіма факторами, які визначають його зовнішню і внутрішню структуру.

Як зазначає Н. Є. Мойсеюк зміст сучасного підручника визначається такими принципами [34, с. 178]:

- Принцип гуманітаризації: Основа змісту освіти є людина.
- Принцип науковості. Пропонований зміст повинен мати глибоку методологічну основу.
- Цілісність картини світу. Передбачає відбір такого змісту освіти, який допоможе учневі відтворити цілісність картини світу, забезпечить усвідомлення учнем різноманітних зв'язків між його об'єктами і явищами.
- Принцип культуровідповідності. Відбір змісту, відповідного досягненням і вимогам наукової та професійної, загальнолюдської культури.
- Безперервного загального розвитку кожної дитини. Передбачає орієнтацію змісту освіти на емоційний, духовно-моральний та інтелектуальний розвиток і саморозвиток кожної дитини.
- Принцип наочності. Визначає шкільний підручник як підручник з великою кількістю графічного матеріалу (діаграми, малюнки, картинки, ілюстрації); з величезною кількістю фактів, прикладів, статистики – для того, щоб учень міг, спираючись на цей матеріал, робити самостійний і осмислений вибір; із величезною бібліографією, безліччю посилань на чинну літературу, анотований покажчик зі структурованим текстом, обігранням шрифтів, зі зручними для читання організованими частинками тексту [34, с. 178].

За визначенням П. Мороз та І. В. Малафіїк, існує така сукупність факторів, що обумовлюють специфіку підручника іноземної мови [32, 35]:

Виходячи з основних положень освітньої політики підручник повинен

бути спрямований на реалізацію цілей і змісту навчання іноземних мов, відображених у відповідній програмі, і, отже, мінімальних вимог до змісту і якості навченості учнів, прийнятих освітнім стандартом з іноземних мов або «типовими мінімумами». Це стосується не тільки підручника, а й усіх компонентів підручника в цілому, що визначає їх цілісність та єдність. Як зазначає П. Мороз підручник іноземної мови не пов'язаний зі стандартом безпосередньо, він орієнтований більшою мірою на національно-регіональну програму, розвиває і конкретизує її основні положення стосовно реальних умов навчання [35, с. 16].

Оскільки прагматичний аспект мети, як було сказано вище, орієнтований насамперед на реальний вихід на іншу культуру та її представників, починаючи з перших кроків вивчення предмета, то внутрішня структура підручника іноземної мови повинна бути пов'язана з використанням дидактичного змісту, спрямованого на розвиток комплексу знань, навичок і умінь, наявність яких дозволяє учневі користуватися іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування [42, с. 11].

У свою чергу, як зазначає А.В. Полякова змодельований за допомогою підручника процес навчання іноземних мов повинен передбачати вихід в реальну опосередковану (із використанням читання і письма) і безпосередню комунікацію і на можливі реальні мовні контакти і автентичні джерела інформації у себе в країні і за кордоном [45, с. 41].

Що стосується педагогічного та когнітивного аспектів цілей навчання, то мова повинна йти насамперед про те, що представлений в підручнику дидактичний зміст має розвивати [54, с. 129]:

- мовну і мовленнєву здатність школяра;
- психічні процеси, що лежать в основі опанування іншомовною діяльністю (інтелект, увагу, пам'ять, сприйняття, уяву);
- емоційну і мотиваційно-спонукальну сфери особистості;
- інтерес до навчально-пізнавальної діяльності в цілому;

- властивості особистості школяра, які дозволять йому здійснювати спілкування на міжкультурному рівні:

- комунікабельність,
- толерантність (терпимість),
- вміння соціально взаємодіяти з партнерами по спілкуванню, • здатність чути / слухати співрозмовника (культуру спілкування), • розуміти спільність і відмінність своєї культури і культури країни, що вивчається [54, с.128].

Підручник повинен являти собою «відкрити» методичну модель сучасної системи навчання іноземних мов. Він повинен відповідати останнім вимогам психолого-педагогічної та методичної теорії і практики, з одного боку, і не сковувати творчу діяльність вчителя і учня – з іншого.

Практика навчання іноземних мов показала, що жорстка регламентація змісту навчання і навчальних дій не дозволяла вчителю адаптувати підручник до реальних умов протікання навчального процесу і виявляти свою творчість і самостійність як в організації навчання, так і в використанні додаткових навчальних матеріалів. Разом з тим «відкритість» підручника не означає, що вчитель має право порушувати його логіку на шкоду методичної системи його автора і, отже, якості навчання [58, с. 10].

Внесення доповнень та змін можливо лише в тому випадку, якщо вчитель добре розуміє методичну концепцію, представлену в конкретному підручнику, правильно усвідомлює цілі навчання предмета, а також кінцеві вимоги, що пред'являються до рівня володіння біномної мови стосовно певного етапу навчання предмету, враховує реальні потреби і можливості учнів, з якими він працює, використовуючи той чи інший підручник іноземної мови і конкретні навчальні матеріали [54, с. 129]. Останнє визначає адаптивний характер сучасного підручника іноземної мови, під яким мається на увазі можливість його адаптації до реальних педагогічних умов і його особистісно-орієнтовану спрямованість, яка визначається, перш за все, його

змістом і тими способами й прийомами діяльності, які опановують учні, засвоюючи й застосовуючи це зміст [50, с. 178].

Орієнтація на кінцевий результат навчання, що виявляється у певному рівні розвитку в учня здатності до спілкування на міжкультурному рівні, диктує необхідність говорити про багатокomпонентний зміст підручника.

Дослідники надають великого значення аналізу підручника і його ефективному використанню, спрямованому на порівняння і зіставлення змісту і структури різних підручників, на доопрацювання навчального матеріалу [36, с. 11].

Сучасний підручник повинен враховувати позитивні тенденції у методиці навчання іноземної мови. Важливими критеріями вибору НМК з точки зору функціонального призначення, такі характеристики інваріантної частини мають відповідати потребам педагогічного процесу;

Педагог сучасної школи повинен відповідати кваліфікаційним вимогам, що пред'являються до нього новим поколінням. Компетентний педагог обирає програми, підручники та навчально - методичні комплекти обґрунтовано, може порівнювати програми, підручники та навчально методичні комплекти між собою, бачить їх сильні сторони й недоліки. Тому, очевидно педагог повинен володіти критеріями аналізу пропонуванних НМК. Нині з великого переліку практики виділяють наступні основні критерії аналізу [12, с. 121]:

1. Зміст підручника орієнтований на учнів, задовольняє можливості та потреби учнів.
2. Опора на інтелектуальні можливості учнів.
3. Створення оптимальних умов для роботи.
4. Ситуативна обумовленість.
5. Автентичні навчальні матеріали.
6. Різноманітність текстів.
7. Запитання проблемного творчого характеру.

8. Поєднання різних форм роботи: індивідуальної / парної / фронтальної / дискусій / проєктів.

9. Включення літературних творів.

10. Тематизація відмінностей в культурах за допомогою презентації контрастивних матеріалів.

11. Високомистецьке оформлення підручника.

12. Функціональний підхід до організації матеріалу.

13. Циклічна / концентрична організація матеріалу.

14. Відкрита гнучка методична концепція.

15. Індуктивний підхід до навчання граматиці[12, с. 121].

Отже, зміст сучасного підручника визначається такими принципами [20, с. 43]: Принцип гуманітаризації: Принцип науковості, Цілісність картини світу. Принцип культуровідповідності. Безперервного загального розвитку кожної дитини. Принцип наочності.

Отже, підручник повинен являти собою «відкриту» методичну модель сучасної системи навчання іноземних мов. Він повинен відповідати останнім вимогам психолого-педагогічної та методичної теорії і практики, з одного боку, і не сковувати творчу діяльність вчителя та учня – з іншого.

Вплив соціально-культурних, соціально-педагогічних та методичних чинників на підручник іноземної мови позначається не тільки на його зовнішній структурі, але і на його статусі в загальній системі мовної освіти. Вплив зовнішніх факторів (соціально культурних і соціально-педагогічних) на підручник іноземної мови особливо яскраво проявляється на складі його компонентів, тобто на зовнішній структурі.

2.3. Основні функції підручника іноземної мови

Особливе місце серед перерахованих компонентів змісту відводиться включеним в сучасний підручник текстів різного характеру. Оскільки метою навчання іноземних мов є формування в учня здатності використовувати

досліджувану мову як інструмент реального спілкування в діалозі культур сучасного полікультурного суспільного простору, тексти повинні бути автентичними. Причому автентичний текст повинен використовуватися з перших етапів навчання предмету. Він може піддаватися адаптації (шляхом скорочення і компіляції), однак без шкоди для автентичності. За Н.Г. Волковою пропоновані в підручнику тексти повинні:

- відповідати комунікативно-пізнавальним інтересам і потребам школярів;
- відповідати, за ступенем складності їх мовного і мовленнєвого досвіду в рідній та іноземній мовах;
- містити цікаву для учнів інформацію;
- відкривати «вікно» у світ іншої культури;
- зачіпати почуття і емоції школярів [12, с. 142].

Виходячи із сутності сучасного навчання іноземних мов у дидактичний зміст підручника повинен бути включений і такий компонент, як емпатичні здібності учнів – наявний емоційно-оцінний досвід учасників освітнього процесу з іноземної мови. Реалізація даного компонента здійснюється шляхом зовнішньої структури підручника (зокрема, його видавничо поліграфічних особливостей), так і коштом технології навчання іноземних мов, яка передбачає зіставлення мов і культур. Якщо не враховувати у процесі створення підручника ці зауваження, то неминуча небезпека, що вся увага автора підручника зосередиться лише на відборі мовного і мовленнєвого (комунікативного) матеріалу, на повторюваності лексики і граматичних явищ, тобто без урахування факторів, що впливають на мотиваційну-потребну та емоційну сферу діяльності учня [14, с. 23].

Необхідно підкреслити, що представлений в підручнику зміст має бути націлений на залучення учнів не тільки до нового способу мовного спілкування, а й до культури народу, що вивчається, до національно культурної специфіки мовної поведінки в іншій країні.

При цьому навчання школярів мови через культуру народів, що населяють країну мови (а точніше, через діалог своєї національної культури і культури іншого народу), необхідно здійснювати постійно, починаючи з перших уроків вивчення предмета в початковій школі. У зв'язку з цим особливого значення і перспективності має розробка соціокультурного компонента змісту сучасного підручника, який покликаний залучити учнів до фонових знань їхніх однолітків за кордоном [17, с. 74].

Організація соціокультурного змісту підручника / НМК може бути представлена з двох позицій [24, с. 31]: інсайдера (жителя країни, що вивчається); аутсайдера (наприклад, туриста, який перебуває в країні мови, що вивчається [24, с. 31]:

У першому випадку на сторінках підручника відтворюється діяльність носія іншої лінгвокультури, і учень, працюючи з книгою, як би спостерігає за його життям в звичній для нього дійсності. Другий випадок інший: тут представники країни / національності знаходяться в умовах іншого соціуму і як би наяву стикаються з тими чи іншими проявами незвичного, іншого, чужого, зіставляючи соціокультурні портрети носіїв мови, що вивчається.

Якщо перший підхід найбільш поширений в сучасних підручниках, то другий, на відміну від зарубіжної навчальної книги, не отримав реалізацію у підручниках. Вважаємо, що саме другий варіант, що допускає експліцитно (зовні виражене) включення в підручник / НМК різноманітних елементів зіставлення з культурою мови, що вивчається, повинен стати предметом інтересу авторів навчальної літератури [32, с. 81].

Разом з тим не можна не визнати, що зарубіжні НМК йдуть не до конкретної аудиторії школярів, в них не представлений експліцитно механізм опори на рідну мову і вихідну культуру школярів, а також зіставлення її з одержуваної з підручника інформацією. Відомо, що поняття про нові граматичні категорії, так само як і про відносини предметів до реальної дійсності, що не знаходять аналогії ні в рідній мові, ні в культурі учнів,

повинні (через неможливість їх повного перенесення в іншу мову і національну культуру) формуватися в їхній свідомості спеціально. Якщо мова йде про національно орієнтований підручник, то його основна функція полягає не в простій демонстрації «іншого» світу, «чужої» культури (в кінці кінців учні можуть отримати цю інформацію і на рідній мові), а в «тематизації» / «проблематизації» іншої культури в співвіднесенні з власної / вихідною культурою учня і з умовами вивчення іноземних мов у відриві від країни, що вивчається [35, с. 16].

Повноцінний підручник не тільки формує у вчителя педагогічну свідомість і розкриває перед ним логіку навчання, але і є для учня інструментом засвоєння навчального матеріалу. Виходячи з цього в підручнику / НМК повинні бути експліцитно представлені також і загальнонавчальні та компенсаційні вміння, що дозволяють учням ефективно, творчо і результативно будувати свою діяльність з оволодіння іншомовними мовними навичками і вміннями, а також будувати своє спілкування з учителем, товаришами, книгою та ін. [34, с. 98].

Зміст навчання іноземних мов складається із взаємодії трьох важливих елементів системи навчання: - навчального матеріалу предмета;- вчителя; - учня [36, с. 11].

Навчальний матеріал або дидактичний зміст представлений, як прищепило, в підручнику / НМК. Дидактичний зміст підручника впливає на мотиваційну сферу діяльності вчителя, викликає інтерес і бажання працювати з ним або, навпаки, з тих чи інших причин (невідповідність професійного рівня вчителя, його психічним і особистісним властивостям, сформованим стереотипам у викладацькій діяльності та ін.). Стає фактором виникнення відчуження між ними.

Опосередковуючи через особистість педагога, його творчий досвід, емоційну сферу, навчальний матеріал, який, засвоюючи (або не засвоюючи) і при цьому відчуваючи вплив вчителя, учень формується як особистість. Ось чому настільки істотну роль в реалізації освітньо-розвивального потенціалу

підручника грають представлені в ньому або модельовані з його допомогою методи, прийоми і форми викладання і засвоєння іноземних мов[38, с. 13].

Отже, підручник / НМК можна розглядати як засіб, за допомогою якого моделюються основні властивості методичної системи, а потім, відповідно до цієї системи, реалізується певний навчальний процес. Тому будь-який підручник є носієм певного змісту освіти і, одночасно, організатором процесу засвоєння цього змісту учнями.

Підручник завжди складається відповідно до програми навчання. Структура підручника, побудова уроку, спосіб ознайомлення з мовним матеріалом, система вправ, які формують навички та вміння іншомовного спілкування, відображають авторську концепцію підходу до навчання іноземних мов.

Основними методологічними принципами за П. Мороз НМК є: комунікативно-когнітивний, особистісно-орієнтований, діяльнісний підхід [35, с. 17].

Головні цілі курсу повністю збігаються із зафіксованими в стандарті основної загальної освіти з іноземної мови. Це розвиток комунікативної компетенції учнів в сукупності її складових: мовний, мовленнєвий, соціокультурний, компенсаторний й навчально-пізнавальний розвиток і виховання потреби школярів користуватися англійською мовою як засобом спілкування, пізнання, самореалізації та соціальної адаптації; розвиток національної самосвідомості, прагнення до взаєморозуміння між людьми різних культур і спільнот.

Крім уже згаданих особливостей, до основних помітних особливостей підручника в цілому слід віднести [42, с. 78]:

автентичність мовних матеріалів;

адекватність методичного апарату цілям і традицій школи;

- відповідність структури навчального матеріалу модулів повної структури психологічної діяльності учнів в процесі пізнавальної

діяльності: мотивація, постановка мети, діяльність по досягненню мети, самоконтроль, самооцінка, самокорекція;

- сучасні комп'ютерні технології;
- інтерактивність;
- особистісна орієнтація змісту навчальних матеріалів;
- включеність рідної мови й культури;
- система роботи з формування загальних навчальних умінь й навичок, узагальнених способів навчальної, пізнавальної, комунікативної, практичної діяльності;
- міжпредметні зв'язки як спосіб перенесення мовних знань і мовленнєвих умінь на інші освітні області, освоєння мови як засобу пізнання світу;
- можливості диференційованого підходу до організації освітнього процесу;
- виховна та розвивальна цінність матеріалів, широкі можливості для соціалізації учнів [9, с.6].

Головною навчальною книгою в школі є підручник. Саме він служить основним компонентом НМК. Говорячи про роль підручника, слід проаналізувати функції, які він виконує [35, с. 16-18]:

1. Інформативна функція. Підручник є засобом фіксації певної частини соціального досвіду, в тому числі наукового, яка призначена для засвоєння підростаючим поколінням з метою його утворення. При розробці підручника цілеспрямований відбір і систематизація навчального матеріалу здійснюються з урахуванням двох основних критеріїв: змістовно-логічного (особливості розвитку, змісту і форми подання наукового знання у відповідній предметній області) і психологічного (закономірності засвоєння знань в залежності від вікових та індивідуально-психологічних характеристик учнів).

2. Управлінська функція. Будучи засобом організації навчально-пізнавальної діяльності, підручник «стає моделлю процесу навчання, яку вчитель переробляє в сценарій, більш-менш близький до моделі, але завжди адекватний їй» [1]. На думку І. Я. Лернера, головною, первинною функцією підручника є функція організації навчально-пізнавальної діяльності.

3. Розвивальна функція. Підручник повинен сприяти розвитку психічних можливостей учнів: їх інтелектуальних здібностей, мотиваційної сфери, особистісних якостей, системи ціннісних відносин і т.д., тобто забезпечувати умови для формування всієї сукупності психічних ресурсів, які лежать в основі активної, продуктивної і самостійної життєдіяльності в умовах все більш ускладнюється соціальної дійсності.

4. Комунікативна функція. Підручник є засобом передачі інформації іншій людині - учневі, який, взаємодіючи з навчальною книгою, виступає як реципієнт. У традиційному підручнику акти комунікації, як правило, представлені в гранично згорнутому вигляді або взагалі відсутні (наприклад, в тому випадку, якщо знання дається в готовому вигляді без урахування особливостей його сприйняття і відтворення у свідомості читача в режимі діалогу).

5. Виховна функція. Щоб підручник зіграв свою виховну роль, він перш за все повинен бути цікавий учневі. Видається справедливим думку, згідно з яким виклад в підручнику матеріалу має бути за змістом строго науковим, а за формою - популярним в кращому сенсі цього слова. Потрібно, щоб сучасний підручник «розмовляв» з учнем живою мовою, а в навчальному матеріалі використовувалися образні, що запам'ятовуються порівняння і аналогії, викликаючи у свідомості школяра яскраві асоціації.

6. Функція диференціації навчання. Засобами підручника необхідно здійснювати диференційований підхід до учнів у залежності від рівня їх вихідної підготовки, виду здібностей і характеру навчальної мотивації шляхом виділення різних типів текстів, завдань різного рівня складності, різних форм контролю знань і т.д.

7. Функція індивідуалізації навчання. Формування індивідуальності є однією з найважливіших цілей сучасної освіти. Основний шлях досягнення цієї мети лежить через надання учням можливості вибору (теми повідомлення, літератури, завдань, додаткових лабораторних робіт і т.п.). Однак при традиційному навчанні облік індивідуальних особливостей школярів здійснюється в кращому випадку в найпростішій формі - складання вчителем індивідуалізованих навчальних завдань.

Оскільки підручник є найважливішою частиною НМК і основним засобом навчання предмету, він має таку ж структуру, як і курс Підручник повинен відповідати реальним умовам навчання: рівню підготовки учнів, оснащення засобами навчання, особливостям інформаційно-освітнього середовища та освітньої програми школи, рівню методичної підготовки вчителя.

Шкільний підручник іноземної мови повинен бути наділений такими загальними функціями: розвивальною (формувати компетенції на основі навчальних завдань включених в зміст підручника і являють собою так звані «Еталонні завдання») [34];

- світоглядною (формувати переконаність в пізнаваності, об'єктивності і взаємозумовленості явищ природи і суспільства);
- синтезувальною (формувати цілісне уявлення про світ і цілісну творчу особистість).

Доцільно особливо виділити також комунікативні, мотиваційні, ціннісно-орієнтаційні функції підручника, функцію, що забезпечує диференціацію навчання і функцію, що дозволяє на основі компетенції вирішувати проблеми. Комунікативна функція проявляється в підручнику через способи взаємодії учнів, виконання різних соціальних ролей, в опануванні навичками спілкування. Мотиваційна функція розуміється як функція, спрямована на стимулювання в учнів навчально-пізнавальної потреби в пізнанні і формування у них бажання і вміння самостійно

Отже, шкільний підручник це як дидактичний засіб, джерело самостійного використання учнями знань в процесі організації і здійснення власної (суб'єктної) діяльності, пов'язаної з усвідомленням подальших дослідів, як процес, який розгортається в діяльності і в спілкуванні учнів один з одним і навколишньою дійсністю. Шкільний підручник іноземної мови наділений розвивальною, виховною, світоглядною, синтезувальною, інформативною функцією.

Висновки до розділу 2

За підсумками проведеного дослідження можна сказати, що проблема виховної функції автентичних підручників з англійської мови мало розглянута в науковій літературі, в тому числі і їх виховні можливості по формуванню почуття патріотизму і культури міжнаціонального спілкування. Більшість британських підручників містить мало українських реалій і завдань на розвиток навички ведення міжкультурного діалогу.

Підручник – це головний засіб навчання в будь-якому навчально методичному комплекті для освітнього курсу іноземної мови. Судження про якість підручника і про його відповідність сучасним стандартам відрізняються суб'єктивністю і являють собою індивідуальні або групові думки, що відрізняються один від одного. Найціннішими особливостями підручника іноземної мови є мовний, тематичний і тренувальний матеріал, який при правильному відборі, комбінуванні, дозуванні і способах застосування робить свій позитивний вплив на розвиток інтелекту і компетенцій учнів.

Особливе місце серед перерахованих компонентів змісту відводиться включеним в сучасний підручник автентичних текстів різного характеру. Підручник / НМК можна розглядати як засіб, за допомогою якого моделюються основні властивості методичної системи, а потім, відповідно до

цієї системи, реалізується певний навчальний процес.

47

Основними факторами, що забезпечують підручникам провідну роль у досягненні мети предметних результатів навчання, є системність у змісті навчального матеріалу. Роль шкільного підручника відіграє важливу роль у формуванні компетенцій, предмета і у використовуваних педагогічних технологіях.

48

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА СТРУКТУРНО СЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ БРИТАНСЬКОГО ПІДРУЧНИКА «FULL BLAST 4» Х. МІТЧЕЛА

3.1 Загальна характеристика підручника Х. Мітчела

Для підвищення ефективності опанування навичок іноземної мови необхідно підтримувати мотивацію учнів до досліджуваної мови, застосовувати багаторівневе спілкування, враховувати психічні і вікові особливості учнів, тим самим побічно говорити про необхідність застосування особистісно-орієнтованого підходу навчання.

Одним з принципів комунікативної концепції є принцип індивідуалізації, тобто облік і використання особистісних властивостей учнів [42, с. 15]. Навчання говорінню протікає на всіх періодах оволодіння іноземною мовою. На наш погляд, найбільш яскраво ігрові ситуації в навчанні говорінню простежуються в навчально-методичних комплексах з англійської мови.

Одним з таких підручників є НМК «Full Blast 4» Х. Мітчела – це завершений курс англійської мови для загальноосвітньої школи, що забезпечує наступність між початковим, середнім та старшими ступенями навчання. Загалом «Full Blast!» – шестирівневий курс англійської мови для учнів середньої та старшої школи. Відповідає рівням A1 Beginner – B2 Upper Intermediate. Курс містить сучасні і цікаві підліткам матеріали і теми,

демонструючи, як англійська мова використовується в реальних життєвих ситуаціях і дозволяє студентам спілкуватися вільно, точно і впевнено. Курс орієнтований на збалансований розвиток всіх мовних навичок.

Основа курсу – мотивуючі матеріали і відмінно збалансований навчальний план. До головних особливостей цього підручника відносять:

49

Правильно збалансовані уроки. Матеріал поданий збалансованими частинами, як включають вправи для розвитку навичок читання, письма, говоріння та слухання.

Розділ для повторення і перевірки в кожному модулі, які називають Round up, включають в себе тести та вправи по пройденому матеріалу, наприклад:

1. Choose a, b, or c.

1. I'm sick ____ doing housework every weekend.

a. with b. to c. of

2. Complete with the Present Simple or the Present Progressive of the verbs in brackets.

1. A. I ____ (think) of going to the cinema on Saturday ____ (you) ____ (come)? [73, c.12].

Цікаві і живі діалоги.

Talk in pairs. Look at the picture below and discuss the questions. Use the words in the box.

- *What do you think has happened?*
- *How does the boy feel?*
 - *What do you think the boy should say to the girl?*
- *When discussing a topic, use a range of vocabulary and*

*structures. Do not repeat the same words all the time. [73, c.17]. Сучасні мотивуючі на спілкування теми уроків з культурними та міжпредметними матеріалами, наприклад *Types of holiday, Nature, Airport, Fashion. Internet.**

У підручнику вміщено велика кількість уроків за такими темами як: *Lets chat (communication, computers, likes/dislikes), Ready for anything (feelings, expressions), Buy it (shopping), Being a teenm globetrolling (types of holiday, geographical features, animals, airoirt language), Time out, Mother Nature (Nature, environment, animals), Image (appearance and fashion, arts and crafts) i вправ з граматичного матеріалу (word building nouns ending in –ion, -ation,*

50

-ment, personal verbs, personalty adjectives, prepositional phrases (in/out), phrasal verbs with get and ut, word building adjectives beginning withun,-in, -ir – imm adkectives with preositions, expressions with make and do, word building nouns ending in –er, -or, -ist refferng to people, compound nouns, idioms, verbs wit preposition, verbs beginning with over, word building nouns ending in –ness, - ity, phrasal verbs, expressions with take, collective terms, phrasal verbs woth up and down, prepositional phrase at, word building adjectives ending in –ous, - at, - able.

Підручник містить покрокові керівництва для розвитку навичок письма:

- *When writing an informal letter/email, follow the plan below.*

Greeting

- *Opening paragraph*
- *Main part*
- *Closing paragraph*
- *Signing off*

Корисні поради в кожному уроці, наприклад *read the questions and oprions carefully, before you hear each extract; Listen to the extracts carefully. Don't try to understand every single word or phrase, focus on the whole message.*

При роботі з цим підручником можна відзначити такі особливості і позитивні сторони даного НМК:

- Використовується принцип усного випередження;
- Навчання побудовано на основі простих реальних мовних ситуацій спілкування, наприклад використані цікаві ситуації для створення діалогу та

зорові опори:

Talk in pairs. Imagine your school is organizing a day-trip to a nearby area. Below are ideas of places to visit. First discuss the advantages and disadvantages of each [73, с.19].

51

Учні знайомляться з країною, мова якої вивчається, подано досить багато країнознавчих довідок та використана сучасна лексика, як результат у учнів формуються здібності до ведення діалогу культур;

В аналізованому НМК автор використав у значній кількості ілюстрацій, схем, таблиць, наочних опор. Також в складі даного НМК наявні різноманітні мультимедійні компоненти. А саме, даний УМК включає такі компоненти:

- Student's book – Підручник для студента – розбитий на модулі, що дозволяє учням легше і глибше вивчати мову і засвоювати інформацію. Кожен модуль складається з уроків і закінчується розділом повторення. Мотивуючі та мультикультурні теми, чітке уявлення, пояснення і практика граматики, детальні інструкції до написання текстів, сторінки, присвячені культурі, корисні поради, пісні та діалоги.
- Workbook – Робочий зошит з додатковими завданнями для закріплення пройдених в підручнику матеріалів.
- Workbook teacher's edition – Для викладача. Робочий зошит з виконаними завданнями.
- Teacher's book – Для викладача. Сторінки з підручника, поради з викладання, додаткові завдання, відповіді до вправ, додаткова інформація до текстів, додаткова лексика
- CD – Аудіозаписи матеріалів підручника.
- Full Blast Grammar – підручник з додатковою практикою граматики. Чіткі пояснення правил з прикладами і зазначенням контексту використання, додаткові вправи, що відповідають тематиці підручника (Full Blast Student's Book).

Грамотно представлені в НМК вправи для введення та відпрацювання нових ЛО і граматичних структур. Нова лексика презентується за допомогою картинок, що дозволяє учням відразу візуально уявити слово. Після цього

52

учні виконують вправи, читають діалоги або тексти з новою лексикою і виконують вправи, що допомагають вчителю проконтролювати розуміння окремих ЛО або всієї теми в цілому. Завершальним етапом роботи з ЛО або граматичним явищем служить побудова власних висловлювань з використанням даного матеріалу.

Нові ЛО і структури при вивченні кожної теми відповідають вимогам програми, пропонованих ситуацій, а також віковим особливостям учнів. У кінці підручника представлений поурочні словник, який допомагає в роботі з сильними учнями, через те, що представлені пасивні і активні ЛО. Сильним учням пропонується завчити не тільки активну лексику, а й пасивну. В УМК також передбачено постійне повторення лексики і граматичних структур, що дозволить не тільки зберегти їх в довготривалій пам'яті учнів, а й використовувати при вивченні нових тем і побудові комунікативних висловлювань.

Підручник супроводжується аудіозаписами вправ, діалогів, тем. Це дозволяє учням займатися відпрацюванням вимови як на уроках під керівництвом учителя, так і вдома самостійно.

Усередині кожного модуля НМК можна розглянути розподіл на граматичний, лексичний блок, блок читання і комунікативний блок. Крім того, в підручнику приділяється велика увага знайомству учнів з культурою країни досліджуваної мови та українською культурою. Великий інтерес в учнів викликає читання коміксів в кінці кожного модуля, а також робота в робочому зошиті, яка дозволяє учням застосувати на практиці засвоєний матеріал (лексичний і граматичний).

В кінці підручника представлений досить докладний граматичний довідник, який відповідає всім вимогам програми, де правила написані на

доступному учням мовою (облік вікових особливостей).

Підручник надрукований в форматі А4 на гарному папері, має барвисті і яскраві ілюстрації, що також підвищує мотивацію учнів до вивчення англійської мови.

53

Книга для учителя забезпечена календарно-тематичним плануванням, докладними вимогами до навчального процесу, рекомендаціями та вказівками, які дозволяють правильно і грамотно розподілити матеріал і зробити уроки яскравими і цікавими. Це значно полегшує роботу вчителя при підготовці до уроків.

Проаналізувавши НМК «Full Blast 4» Х. Мітчела можна виділити деякі мінуси даного НМК. А саме: в підручнику спостерігається тенденція до швидкого повторення тим, тобто малої кількості часу, відведеного на повторення. Можна помітити відсутність чіткого механізму з'єднання тем підручника і робочого зошита, що може привести до перевантаженості учнів.

3.2. Структурні-семантичні особливості британського підручника

3.2.1. Структурні параметри згаданого підручника

Підручник поділено на окремі групи, які називаються «Full blast», що своєю чергою поділені на модулі, кожен з яких містить в собі конкретні теми та має конкретну структуру, яка містить інформацію, яку школярі повинні розглянути в підрозділі модуля.

Всього груп «Full blast» в підручнику – 6, які містять такі модулі: Модуль 1. Ознайомчий «*Let's chat*», що включає таку структуру: *What's your name?* Який включає дієслівну лексику таку як *turn on/shut down, download/upload*. [73, с.5].

Вирази: *Send emails, make a calls, video calling, send videos, instant messaging/chattin, have acces to the internet, send text*. [73, с.5]. На початковій сторінці модуля виділено дієслівні вирази, які необхідно запам'ятати, а також дидактична мета пропонованого модуля, які результати повинні бути,

навчки, які повинні отримати студенти у процесі навчання. Цей модуль містить розділ Read, присвячена розвитку навиків читання. Запропонований текст є сучасним та цікавим, перед текстом є питання для обговорення, після текстових вправ наявні тестові завдання на розуміння синонімів, антонімів, наприклад:

54

Look at the highlighted words in the texts and choose the correct meaning.

1. Drawback

a. disadvantage b. advantage

2. Nasty

a. boring b. unpleasant [73, с.7].

Дати відповідь на запитання, обґрунтувати тези до тексту, наприклад:

What do you think of SN sites? [73, с.7].

Після вправ на розвиток читання, йдуть граматичні вправи. У першому модулі це закріплення з часами Present Simple – Present Progressive. Спочатку наявна теоретична інформація про граматичну структуру, а потім вправи на закріплення та перевірку матеріалів, наприклад розкрити дужки в правильному часі:

1. Complete with the Present Simple or the Present Progressive of the verbs in brackets.

Why are you in such a hurry? What time (have) the train to Brighton ___? [73, с.5].

Після граматичного матеріалу, йде блок на словниковий запас, Vocabulary, який знайомить студентів з новою лексикою, наприклад: *turn on/shut down, download/upload, charge* у вигляді вправ, наприклад: [73, с.8]. *A. Match the verbs with the nouns to make phrases:*

1. Turn on/ shut down 2.

Download

3. Charge

4. Install

5. Press

6. Attach

a. A battery

b. The

- c. ON-OFF button d. Software Information
e. A document f. A computer g.

Також тут наявні вправи такі як: закінчити речення правильним дієсловом, або знайти правильну дефініцію виразу або слова.

55

Після вправ на лексику, йде блок граматики тема comparison з невеликим за обсягом теоретичним матеріалом, поданим за допомогою таблички та вправи на закріплення.

Далі йде блок Listen, на розвиток навичок аудіювання та слухання. Там пристуні такі вправи як прослухати розмову та дати відповідь на питання, погодитись з речення.

Наступний блок присвячений навикам читання Read. Сюди входить вправа на використання матеріалу, який вивчений на протязі всього блоку у мовленні студентів. Наприклад, обєднайтеся в групи та розкажіть, що зображено на малюнку, використовуючи фрази у колонці як допомогу, а також поради для розвитку мовлення.

Далі йде блок на розвиток навичок письма Writing. У даному розділі має назву Personal webpage. Включає вправи на читання та написання власного есе. У цьому розділі, наприклад, це така вправа: 1. *Look at the categories below. Choose a few and write ideas/notes about what you can include.*

2. *Write 2-3 paragraphs for your own personal webpages.* [73, с.11]. Як можна побачити з цієї структури матеріал включає як ознайомлення з початковими лексичними виразами структурами як *chat, download, webpage, desktop, portable, convenient, takes up, heavy/light, cheap/expensive, to repair, to steal, keyboard, fewer cables, battery, screen size*[73, с.12]. Але також містить граматичний матеріал : *Comparison, Present Simple, Present Progressive*, який взаємопов'язаний з лексикою.

Закінчується модуль перевіркою отриманих знань Round Up, де наявні тестові завдання на перевірку, а також результати того, що учень може робити

по закінченню модуля.

Другий модуль має назву *Ready for anything*. Перша сторінка містить малюнки до теми, а також починається з першою вправи на ознайомлення з темою : Наприклад, обґрунтуйте: *Discuss: Do you think that taking risks is exciting, scary or dangerous?* [73, с.19].

56

Обґрунтування може бути пов'язане із зображеннями у підручнику, наприклад : *Look at the pictures below. How would you describe the activities shown? Use the words.* [73, с.19].

Також на початковій сторінці наявна інформація «*Go through the models and find...*»[73, с.19], у якій включена коротка інформація, про що буде йти мова у модулі, а також перелічені очікувані результати.

Починається все з блоку *Read*, а саме з вправи на обговорення теми тексту *What charities are there in your country ? Do they do a good job?* [73, с.29].

Далі йдуть вправи на заповнення таблиці згідно з текстом, а далі вправи на знаходження значення слів.

Після вправ на розуміння тексту, наявні вправи граматичні, присвячені *countable and uncountable nouns*. Перед вправами на закріплення, є теоретичний матеріал, у вигляді таблиці з малюнками та прикладами, на яких чітко видно приклади, які виділені та пояснені. Вправи на закріплення включають : обрати правильну відповідь (*Circle the correct words*), прочитати речення та знайти в ньому помилку, закінчити речення, обравши правильну форму дієслова.

Після даного граматичного матеріалу, наявний ще один невеликий за обсягом теоретичний матеріал про *Defining Relative Clauses, Noun defining Relative Clauses*.

Далі є вправи на розвиток навичок говоріння, сюди входять вправи такі як 1.*discuss: do you like films with action and adventure?* [73, с23]. 2. *Talk in groups and look at pictures. What characteristics do you need to have for these*

professions? Why? [73, с.24].

Ця вправа містить наочну опору для розповіді, а також лексичну зору, у вигляді фраз та слів, які можуть використовувати учні у своїй відповіді. Далі йде блок на розвиток письма, який присвячений опису людини, містить такі вправи: *Write a description of a person you admire. Write why you admire this person and how he/she influenced you. When writing a description of a*

57

person you admire, follow the plan below. [73, с.25]. До вправ такого типу є план, який включає, що повинно бути включено в твір.

Далі наявний блок на розвиток навичок аудіювання, наявний текст для слухання, питання до нього та наочна опора. Для перевірки розуміння тексту йдуть вправи у тестовій формі, а також тези для обговорення.

Також вправи на закріплення та розуміння лексичного матеріалу, наприклад, обрати правильну відповідь або знайти визначення слова. Після вправ на перевірку аудіювання, є граматичний матеріал, присвячений темі Past Simple/Past Progressive у вигляді таблиці та вправи на закріплення цієї структури.

Наявний блок Speaking, який містить наступні вправи як обґрунтувати власну думку, опираючись на зображення розповіді, що зображено, прослухати текст і погодитись або не погодитись з твердженням. Наприклад:

1. Discuss: Do you know any stories of criminals being stopped by everyday people?

2. Look at the pictures below. Then listen a TV news broadcast about crime.

3. Listen again and write True or False. [73, с.26].

Також є вправа на розвиток говоріння, наприклад скласти діалог за схемою:

Student A: Imagine that you are a reporter interview student B, an eye witness, about the train accident. Use the prompts below:

Are /you/ and /what/ you /do?

What/ exactly/ happen?

What/you/think/when/ you /first/see /accident?

Student B: imagine that you were an eye witness to the train accident. Student A is reporter. Answer his/her questions using the info in the news article. [73, с.28].

Далі наявний розділ на розвиток письма, присвячений написанню власної історії, який включає план роботи.

58

Наприкінці модуля є тестовий контроль перевірки знань Round Up, які включають такі завдання як обрати правильну відповідь, закінчити речення, записати у правильному часі.

У кожному модулі підручника представлені уроки культурознавчого країнознавчого характеру (Culture Corner, Spotlight), які забезпечують учнів релевантними навчальними матеріалами для розвитку соціокультурної та міжкультурної компетенції. Завершує кожен модуль матеріал для самоперевірки і рефлексії навчальних досягнень учнів, який, як правило, об'єднаний в один урок зі вступною сторінкою наступного модуля, виконує мотивуючу функцію і забезпечує закріплення.

Отже, як можемо побачити з аналізу, у підручнику є 8 груп, які включають по 8 модулів кожний, з окремим виокремленням структурних граматичних конструкцій, які пов'язані з темою та лексикою. Підручник у достатній кількості містить словниковий запас та необхідний граматичний матеріал. Задання типу Обґрунтуйте (Discuss),Порівняти, Знайти відсутнє, Створити, спрямовані на розвиток мисленнєвої діяльності учнів, сприяють швидкому запам'ятовуванню навчального матеріалу, роблять уроки цікавими.

Завдання на розвиток письма в розділі *Writing Письмо* системно підібрані та включають формування у навчанні необхідних графічних та мовних навичок та вмій, розширення їх знань та кругозору. Наприклад:

Рис.1

Для запам'ятовування нової лексики в підрозділі, використовуються вправи типу:

59

Match sports with the pictures 1-8. Then listen and check your answers.

Для кращого ознайомлення використано наочність. (Рис.2)

III 3b Do you like sports?

1 Vocabulary
Match the sports with the pictures 1-8. Then listen and check your answers.

TIP! Learn whole phrases (e.g. verb + noun), not just isolated words.

1. A soccer player kicking a ball.
2. A person climbing a rope.
3. Two people playing table tennis.
4. A person playing table tennis.
5. A person playing table tennis.
6. A person playing tennis.
7. A person swimming.
8. A person playing basketball.

play table tennis
do athletics
do gymnastics
play football
go swimming
play tennis
play volleyball
play basketball

Рис.2

В окремому підрозділі «Граматика» (Grammar) правила подані наочно за допомогою таблиць (Рис.3,4):

2 Grammar		The verb <i>must</i>	
AFFIRMATIVE		NEGATIVE	
I	must go	I	mustn't (must not) go
You		You	
He		He	
She		She	
It		It	
We		We	
You		You	
They		They	
QUESTIONS		SHORT ANSWERS	
I	Must she go?	I	Yes, she must.
you		you	
he		he	
she		she	No, she mustn't.
it		it	
we		we	
you		you	
they		they	

Рис.3

60

3 Grammar		Present Simple (negative - questions)				
NEGATIVE		QUESTIONS		SHORT ANSWERS		
I	don't (=do not) play	Do	I	play?	Yes, I do.	No, I don't.
You			you		you do.	you don't.
He			he		he does.	he doesn't.
She	doesn't (= does not) play	Does	she	play?	she does.	she doesn't.
It			it		it	it
We			we		we do.	we
You	don't (=do not) play	Do	you	play?	you do.	you don't.
They			they		they	they

Рис.4

У підрозділі Read на розвиток навичок читання використано вправи на читання у діалогах.

На початку кожного модуля виділено ознайомлення з темою модуля через різні заходи та чітко розкриті цілі та завдання модуля. Наприклад: *GO through the module and find:*

- *a girl's webpage*
- *an advertisement from the past*
- *two emails\what teenagers think about SN sites*
- *a conversation between teenager and his dad.*

In this module you will...

- *talk about various aspects of communication*
- *learn to distinguish between permanent and temporary situations*
- *learn to make comparison*
- *learn to express likes\dislikes*
- *learn to write a personal webpage*
- *learn to refer to past habits and events*
- *learn to write an informal letter based on prompts*

learn to express enthusiasm, accept or refuse an invitation and give new information. [73, с.5].

61

В кінці кожного підрозділа модуля є вправи на перевірку та закріплення «Round-up», які відносяться до всього матеріалу, пройдених тем та граматичних структур.

Ці вправи поділені на групи:

- *Vocabulary*
- *Listen*
- *Speak*
- *Write*

На початку кожного розділу є «Warm-up» вправи, які представляють назву уроку та допомагають учням налаштуватись на розуміння конкретної теми(Рис.5):

I The bonds between us

Read

A. Discuss.

- Is there anyone in the media spotlight that you consider special? Who, and why?
- Are the people you follow in the media the most important people in your life? Why (not)?

B. Read the text quickly. Which sentence best summarises the text? Choose 1, 2, 3 or 4.

1. People who follow celebrities' lives are not reliable.
2. The real stars are the people who are changing the world.
3. The people who are important to us are those that care about us.
4. People who are famous today may not be famous tomorrow.

Tip

- Read the text, questions and options carefully.
- Choose the option which answers the question or completes the sentence correctly according to what is mentioned in the text.
- Be careful! The meaning of the correct option should be reflected in the text, NOT necessarily with the same words or phrasing.

People who matter

Рис.5

У підрозділі на розвиток письма присутній план, який містить корисні поради та правила для розвитку навичок письма учнів:

62

PLAN

When writing an informal letter/e-mail, follow the plan below.

GREETING

- Greet the person you're writing to.
- Hello Frank! • Hi Mum, • Dearest Jane,
- Dear Uncle Greg, • Dear brother/friend/cousin

OPENING PARAGRAPH

- Begin your letter/e-mail and say why you're writing. Use phrases like:
- How are you (keeping)?
- How are things? I hope everything's OK.
- Thanks for your letter/e-mail.
- Sorry I haven't written for so long, but...
- It's taken me ages to reply, but...
- I've been meaning to get back to you, but...
- It was great to hear from you again.
- I'm writing to tell you / let you know...

MAIN PART (2-3 PARAGRAPHS)

- Mention everything you want to include in your letter/e-mail. Don't forget to refer to the notes, if any.

Рис.6

В кінці підручника також є «Writing reference», де міститься вправи на розвиток навичок письма(Рис.7), наприклад: *write an informal letter.*

An informal e-mail is usually sent to a friend, a relative or an acquaintance. Note the layout below:

Рис.7

Крім того, наявний розділ «Exam Practise», який містить типові завдання екзаменів і його головною функцією є ознайомити та підготувати учнів до таких типів завдань (Рис.8):

B. Complete the second sentence so that it has a similar meaning to the first sentence, using the word given. Do not change the word given. You must use between two and five words, including the word given.

1. Mike really likes playing football. **KEEN**
Mike _____ football.
2. Andy is improving at his job. **AND**
Andy is getting _____ at his job.
3. Paola didn't use to be so outgoing. **THAN**
Paola is _____ to be.
4. Sandra still doesn't know how to use her new mobile. **USED**
Sandra is still _____ her new mobile.
5. I need to speak to you. **WORD**
I need to _____ you.
6. Erin thought of the perfect solution. **CAME**
Erin _____ the perfect solution.
7. Rita disappointed me yesterday afternoon. **LET**
Rita _____ yesterday afternoon.
8. If you keep exercising, you'll get fit. **MORE**
The _____ you'll get.

Module 1

A. Read the text below and choose the correct word for each space.

The computer is one of the most important (1) _____ of the 20th century. Some people (2) _____ that they cannot live without them while others are not very fond (3) _____ them.

Using a computer has many advantages. First of all, computers help users organise and save (4) _____. Thanks to developments in technology, computers can process information (5) _____ than the human brain can. This way users can save a lot of time. Secondly, users can (6) _____ songs, films and games on their computers and enjoy them whenever they want. Those who have access to the Internet, can download information and also keep (7) _____ touch with family and friends through e-mails or even (8) _____ online.

Unfortunately, there are some drawbacks as well. Computers make us dependent on them. Instead of thinking about how to solve a problem, people (9) _____ to finding solutions the easy way, on the Internet, with just a few (10) _____ of the mouse. In addition, sitting in front of a computer screen for hours can cause health problems (11) _____ as eye strain. Lastly, computers that are connected to the Internet are at risk. They can get viruses that can destroy all the programs or (12) _____ information.

1. a. highlights	b. inventions	c. facilities	d. programs
2. a. thinks	b. thinking	c. think	d. are thinking
3. a. on	b. with	c. of	d. about
4. a. software	b. data	c. viruses	d. sites
5. a. as fast	b. fast	c. the faster	d. a lot faster
6. a. install	b. store	c. attach	d. paste
7. a. with	b. to	c. on	d. in
8. a. discuss	b. chat	c. mention	d. explain
9. a. used	b. get use	c. are used	d. use

Рис.8

Отже, проаналізувавши підручник «Full Blast» можна дійти таких висновків:

- завдання співвідносяться з досліджуваним навчальним матеріалом, визначених програмою та пов'язані з глобальними проблемами;
- завдання сформульовані відповідно до віку учнів і є посильними для них;
- усні завдання не мають однозначного рішення або однієї відомої відповіді;
- формулювання цікаве, зрозуміле для всіх учасників навчального процесу.

При конструюванні аналізованого підручника автор і розробники завдань дотримувались таких рівней складності:

- стандартні завдання, що містять обов'язковий для засвоєння рівень матеріалу, виконуються за алгоритмом;
- нестандартні завдання, які можна перетворити в стандартні; • ускладнені (рівневі) завдання;
- складні позапрограмі (творчі) завдання, що виконуються

комбінаторними діями.

Цей підручник є фундаментальним і функціональним, в змісті його методичного апарату включені:

- автентичні завдання і тексти (втягують учнів у події в реальному світі, в класі і поза класом);
- контекстно-орієнтовані завдання (контексти – життєві ситуації, наприклад: здоров'я, сім'я, навколишнє середовище, екологія, навчання в школі, друзі і т.д.);
- продуктивні завдання (як відповідь учень видає свій продукт). Три

аспекти є ключовими для розвитку навичок у вирішенні контекстно орієнтованих завдань в аналізованому підручнику.

Перший аспект: завдання, пов'язані з реальними життєвими ситуаціями. Другий аспект: учням надається можливість роботи з завданнями з недостатньою або зайвою інформацією.

Останній аспект: завдання, які вимагають від учнів високих пізнавальних здібностей.

Проведене дослідження показало, що в аналізованому підручнику реалізується основна мета навчання іноземної мови в сучасній школі, яка полягає у формуванні комунікативної компетенції, тобто здатності учнів використовувати мову на практиці, в спілкуванні з людьми інших країн і культур.

3.2.2 Семантичні ознаки лексики підручника

Автор підручника використовує різні способи подачі нового матеріалу (введення нових знань) в залежності від характеру мовних фактів і особливостей навчального завдання в кожному конкретному випадку. Спосіб подачі нового матеріалу обумовлений також віковими особливостями учнів.

Нова інформація в підручнику мови дається наступним чином: матеріал для спостережень, питання і завдання для учнів до цього матеріалу і висновки у

вигляді визначень і правил. Слід мати на увазі, що при цьому частка самостійності дій учнів поступово збільшується. А перед учителем стоїть завдання зробити роботу з аналізу матеріалів для спостережень більш різноманітною. Для цього необов'язково обмежуватися тими питаннями і завданнями, які є в підручнику, можна використовувати нові з урахуванням розвитку пізнавальної активності учнів.

Вибір способу подачі нових відомостей визначається, з одного боку, завданнями власне пізнавального характеру (прагнення логічно і доказово описати факти і явища мови), а з іншого боку, завданнями методичними (прагнення навчити школярів логіці пізнання, вмінню аналізувати і узагальнювати факти мови, будувати висловлювання на наукову тему і т.п.).

Зупиняючи свій вибір на тому чи іншому способі подачі нового матеріалу, автор вирішує в зв'язку з цим ще цілий ряд методичних задач. Строго продумана система прийомів подачі нового в підручнику. Щоб організувати спостереження учнів над фактами мови, підготувати їх до відповідних висновків і узагальнень, використовуються наступні прийоми: граматичний розбір, порівняння та аналіз прикладів, аналіз схем і таблиць, аналіз малюнків і ілюстрацій. Кожен з цих прийомів співвідноситься із способом подачі матеріалу в цілому, дозволяє його реалізувати методично доцільно.

У підручнику вдало використано такі способи подачі нового лексичного матеріалу, наприклад автор розмежовує досліджуваний матеріал за ступенем важливості, необхідності та значущості. Для цього автор використовує такі способи, як: шрифтові, умовні графічні кольорові позначення.

В аналізованому підручнику спеціальними позначеннями виділені:

1) теоретичні відомості, які присвячені розділам граматики, 2) лексика для заучування, запам'ятовування, 3) теоретичні відомості, що вимагають усвідомлення, але не заучування, 4) матеріал для спостережень.

Автор створив підручник, який допомагає студентам зорієнтуватись в теорії, тому що вона показана за допомогою таблиць та схем. Також до

теорії, наявні відомості, які є доповненням цього матеріалу, за допомогою якого пояснює моменти більш докладно.

У підручнику частково нові знання даються в завданнях до вправ, якщо ці знання потрібні для оволодіння вміннями і навичками.

Велике значення в організації засвоєння знань учнями і в формуванні відповідних умінь автор аналізованого посібника надає ілюстративному матеріалу: малюнкам, схемам, ілюстраціям, таблицям.

В аналізованому посібнику наявний ілюстративний матеріал, який доповнює основний навчальний текст, або конкретизує його, або заповнює матеріал, відсутній у тексті. Отже, він введений в зміст аналізованому посібнику не для поглиблення і розваги учнів, а для роз'яснення, пред'явлення, наочного уявлення фактів і явищ. При вивченні нової лексики учням пропонується розглянути малюнки із зображенням предметів та співвіднести малюнки з лексикою. В результаті аналізу малюнків і відповідей на поставлені автором підручника питання учні повинні зробити дуже важливий пізнавальний висновок про значення і переклад слів. Учні отримали нові відомості, які відсутні в основному навчальному тексті, і зробили це на основі аналізу фактів мови з допомогою ілюстративного матеріалу.

При описі граматичних явищ в аналізованому підручнику автор використовує схеми, що відображають суть досліджуваного граматичного поняття. Схема наочно зображує те, про що йдеться в основному навчальному тексті. Схеми і таблиці використовуються для конкретизації фактів, про які в них йдеться. Так, при описі ознак граматичного часу Present Simple в тексті сказано про його структуру, а в таблиці, яка доповнює текст, конкретизовані способи вираження цього часу.

Таким чином, при організації засвоєння знань за даним підручником вчитель повинен ретельно продумати систему запитань і завдань, спрямованих на аналіз того наочного матеріалу, який органічно пов'язаний з

навчальним текстом, конкретизує, доповнює, заповнює його. При роботі з

67

даним підручником вчитель має роз'яснити апарат орієнтованого характеру, які є у підручнику на початку, в який входять зміст, різні покажчики, особливості рубрикації.

У підручнику Full Blast 4 значне місце займає матеріал, за допомогою якого відбувається навчання школярів способам діяльності: дані зразки всіх видів розбору, зразки міркувань при аналізі фактів мови, способи застосування правил і т.п. Це дозволяє навчити школярів трансформувати отримані знання в уміння і навички.

Практичний матеріал підручника «Full Blast 4» (вправи та завдання) передбачає розвиток усіх спеціальних умінь учнів: навчально-мовних (навчально-пізнавальних), правописних (орфографічних і пунктуаційних) мовних (нормативних і комунікативних)

У даному підручнику вправи будуються на єдиній лексичній основі, тобто об'єднуються загальною смисловою темою. Так, у вправах при вивченні теми «Present Perfect Simple» мовний матеріал об'єднаний в смислову тему «Animals». Такий підхід до підбору вправ дозволяє органічно зв'язати вивчення фактів мови з розвитком мовлення учнів. Вправи підручника «Full Blast 4 » орієнтовані і на розвиток пізнавальної активності учнів, на формування досвіду творчої діяльності, як це передбачено змістом навчання будь-якого навчального предмета в середній школі. З цією метою використовуються вправи продуктивного характеру, частково пошукові завдання, в основі яких лежить вміння застосовувати отримані знання в новій ситуації, самостійно аналізувати факти мови, робити висновки і узагальнення.

Прикладом подібного завдання може служити вправа «*Write a few sentences about your plans for the weekend*». У рамці дано матеріал для складання речень. Тут же за допомогою схеми роз'яснюються норми вживання «*Future going to*». Таким чином, виконуючи завдання вправи, учні

на основі спостережень роблять висновок про норми вживання *Future going to* у мові, а потім відпрацьовують це правило при складанні речень.

68

Виконання цієї вправи потребують від учнів активної розумової діяльності, спрямованої на усвідомлення нового для них факту, а не на відтворення і повторення вже відомого матеріалу. Це і є завдання продуктивного характеру.

Завдання до вправ сформовані комплексно: в першу чергу дається завдання, безпосередньо пов'язане з досліджуваним матеріалом, яке доповнюється завданнями на повторення раніше пройденого і закріплення тих чи інших навичок. Це дозволяє забезпечити регулярність повторення та продіагностувати ступінь сформованих умінь, наприклад: дати відповідь на питання до тексту, підставити правильний варіант слова, обрати правильну відповідь.

Матеріали підручника «Full Blast 4» дозволяють диференціювати завдання для різних груп школярів з урахуванням їх індивідуальних можливостей та інтересів. Індивідуальний підхід може бути реалізований як в ході освоєння теорії, так і в процесі формування умінь.

В аналізованому підручнику у текстах вправ дається інформація про походження слів, та значення слова. У зв'язку з цим вчителю надається можливість по-різному використовувати теоретичні відомості в роботі зі школярами, враховувати їх інтереси і здібності на етапі аналізу мовних явищ, формулювання висновків і узагальнень. Сильним учням пропонуються питання і завдання в ході самостійних спостережень над фактами і явищами мови. Цій групі школярів адресовані питання і завдання підвищеної складності, помічені спеціальним значком (в списку умовних позначень в підручниках для кожного класу).

Таким чином, і теоретичні, і практичні матеріали підручника «Full Blast 4» дають можливість диференціювати їх за ступенем важливості, складності, практичної значущості, враховувати індивідуальні особливості школярів при вивченні визначень і правил, в процесі формування умінь і навичок.

Система повторення пройденого в підручника «Full Blast 4».

Регулярність повторення - необхідна умова організації навчального процесу.

69

«Full blast 4»забезпечує реалізацію цього завдання. У ньому включені спеціальні розділи, що містять матеріали для повторення вивченого на різних етапах процесу навчання: на початку навчального року, на початку вивчення кожної нової теми, в кінці вивчення теми (або розділу), в кінці навчального року. При повторенні на початку року і перед вивченням нової теми даються завдання і вправи для відтворення та уточнення знань і умінь, отриманих школярами на попередніх етапах роботи. При повторенні в процесі вивчення теми, а також після її вивчення і в кінці року даються завдання для закріплення і систематизації пройденого.

Повторення реалізується в підручниках шляхом пред'явлення учням серії завдань до вправ, розрахованих на відтворення раніше вивченого матеріалу. Ці завдання відзначені спеціальними значками. При повторенні вивченої теми (або розділу) в підручнику «Full Blast 4» передбачені контрольні запитання та завдання, які мають назву Round up, серед яких виділяються питання на відтворення отриманих знань і питання, які потребують порівняння і систематизації фактів і явищ мови, питання підвищеної складності. Це дозволяє не тільки регулярно контролювати процес засвоєння знань учнями, а й проводити контроль диференційовано, з урахуванням індивідуальних можливостей кожного. Сюди входять тестові завдання на лексику та тестові завдання на граматику, що дозволяє перевірити знання учнів у письмовій формі.

Крім того, на кожному етапі підручника учням пропонується виконати вправи, що дозволяють систематизувати вивчене: заповнення і складання таблиць, складання переліків, класифікацій, виконання різних видів розбору і т.п. Наприклад:

1. *Discuss: have you ever had a job?*
2. *Write a formal letter.*

3. Choose the correct answer a, b, or c

4. Complete the sentences with the Past Simple, Present Perfect Simple of the verbs.

70

5. Choose the correct response.

6. Rewrite the sentences using the words given. [73, с.31].

Повторення в кінці підручника також пов'язано з систематизацією вивченого. Рівень систематизації в даному випадку залежить від того, завершується вивчення теми або воно буде продовжено в наступному класі. Залежно від цього в підручнику «Full Blast 4» представлені наступні завдання: питання, розраховані на відтворення і систематизацію вивченого; вправи на основі зв'язного тексту, в структурі якого комплексно аналізуються вивчені форми і конструкції; вправи класифікаційного характеру; різні види розбору.

У даному підручнику вирішується ще одне важливе методичне завдання - навчання школярів умінню самостійно поповнювати і уточнювати свої знання з англійської мови. Для цього використовується довідковий апарат підручника, який містить матеріали різного характеру:

- списки вивчених і досліджуваних орфограм і пунктуаційних правил,
- пам'ятки, в яких даються відомості про умовні позначення, прийнятих в підручнику, про те, як самостійно готуватися до письмових робіт (диктантам, викладам, творів), як удосконалювати написане, про порядок проведення різних видів розбору.

У підручнику «Full Blast 4» закладена певна методична система, розуміння якої дає вчителю можливість оптимально і ефективно вирішувати поставлені перед ним навчальні завдання. Основними компонентами цієї системи є наступні:

У підручнику «Full Blast 4» пропонується індуктивний шлях пізнання нового. Підручник «Full Blast 4», таким чином, надає вчителю допомогу у вирішенні найважливішого методичного завдання.

3.3 Характеристика термінології у британському підручнику «Full blast 4» Х. Мітчела

У сучасному підручнику англійської мови активно використовуються терміни. У кожному правилі, вправі обов'язково використовуються терміни, часто без чіткого усвідомлення того, яку функцію виконують в реченні, які частини мови використовуються, в яких формах вони представлені.

Всі терміни, які використовуються в підручнику «Full Blast 4» доцільно розділити на такі групи:

Частини мови (Parts of speech)

Noun – іменник. У реченні найчастіше виступає підметом (вчиняє дію) або додатком (тим, на кого або на що спрямована дія)

*Now match the **nouns** on the left with the nouns on the right to form as many compound **nouns** as you can.*

*Look at the text on page 62 and find compound **nouns**.*

*What do the **adjectives** in bold mean?*

*Read the writing **task** below and underline **the key words**.*

*Listen to **part** of a **radio programme**. What is the **purpose** of the **programme**? [73, с.24].*

Verb – дієслово. Відповідає на запитання: «Що робити?» і позначає дію. Дієслова представляють, мабуть, найбільшу складність у вивченні англійської граматики, так як мають безліч форм в англійській мові і завдяки їм можливе утворення різних часів.

Choose a, b or c.

Choose the correct response. There are two extra response which you do not need to use.

Complete with the Present Simple or the Present Progressive of the verbs in brackets.

Circle the correct words.

Discuss.

Read the text quickly.

72

Read the text again and complete the table below.

*Look at the highlighted words in the text and try to **guess** what they mean.*

*Then **match** them with the meaning 1- 9.*

Use the same word for each pair of sentences.

Look at the prepositional phrases in the table and circle.

Complete with the words in the boxes.

*Read the description below and **answer** the questions.*

*Write a description of a person you admire. **Write** why you **admire** this person and how he/she has **influenced** you.*

Answer his/her questions.

Look at the table below.

*Read the writing task below and **write** a story.*

Describe the setting of the story.

Compare the two pictures below discussing the similarities and differences between them.

Tick the ones that apply to the email above.

Imagine you have seen the following advertisement and have decided to apply for the job.

Underline the key words.

Adjective – прикметник. Описує іменник, відповідає на питання «Який?» і в реченні найчастіше займає місце перед іменником:

*You can use some of the phrases in the boxes and some of the personality **adjectives** in the vocabulary activity above.*

*Look at the **adjectives** in the box.*

Adverb – прислівник. Описує дію, відноситься до дієслова і відповідає на питання: «Як?». Існують різні типи говірок, які можуть описувати час, місце, частоту і інші характеристики дії:

*Discuss. Do you find any of these items **useless** ?*

Pronoun – займенник. Замінює іменник, щоб уникнути багаторазового повторення іменника в реченні.

You (tu / vi), he (він), me (мене, мені)

*You can arrange to receive this item the day after **you** order it.*

***You** don't have to be a certain age to use this term.*

***You** will hear people talking the six different situations.*

Preposition – прийменник. Функція прийменників – пов'язувати слова в реченні і вказувати на тимчасові, просторові, логічні та інші відносини між предметами:

In (в), on (на), under (нід)

*Which **prepositions** are they followed by? Then read the sentences and complete the gaps with **prepositions**.*

Conjunction – сполучник. На відміну від прийменників, сполучники пов'язують частини речення між собою, вказуючи на логічний зв'язок між ними:

And (і), because (бо), but (але)

Numeral – числівник. Вказує на кількість, відповідає на питання «Скільки?» і «Який за рахунком?»:

One (один), three (три), a hundred (сто), the fifth (п'ятий)

*You will hear people talking **the six** different situations. For questions one six, choose the picture which answers the question correctly.*

*Listen to **six** monologues related to travel and answer the questions. Look at the pictures of the **three** different means of transport.*

*There are **two** extra responses.*

Article – артикль. Виконує функцію визначення. Вказує на визначеність / невизначеність предмета. В англійській мові два артикля: артикль *a* (і його форма *an*), і артикль *the*.

Read **the** rest of **the** questionnaire.

Which of **the** items would you most like to buy?

74

Автор «Full blast 4» демонструє розподіл всіх термінів текстів по абсолютній частоті. Так, дві групи з найвищою частотою являють собою іменники та дієслова

Цілком очікувано найбільш частотними словами в підручнику виявляються лінгвістичні терміни (*tense, sentence, word order, verbs, sounds,*) і необхідні навчальні операції (*complete, read, discuss, match, rewrite, listen, circle, choose*). Набір цієї лексики вельми обмежений: не дивлячись на те, що формулювання завдань і довідкова інформація займають більше 60% обсягу підручника, лексика цих блоків становить 11% від усіх унікальних тем підручника.

Навпаки, текстові фрагменти, включені в підручник в якості ілюстрації лінгвістичних явищ, відпрацювання орфографії і т.д., складають близько 30% всього обсягу підручника, однак є найбільш насиченою і лексично різноманітною категорією: в обох паралелях 89% всіх унікальних лем зустрічається саме в текстах. Якщо набір термінів хоча в якійсь мірі регулюється навчальними програмами, то вибір текстових фрагментів повністю залежить від автора підручника, що і становить великий інтерес для дослідження.

«Full blast 4» готує учня до грамотного використання іноземної мови в різних ситуаціях і контекстах спілкування, формує цілісний, соціально орієнтований погляд на світ. Даний підручник містить в собі усереднену модель англійської мови, в рівній мірі відображає різні теми, поступово нарощуючи обсяг цієї лексики від простої до більш складної.

Перше, на що звертає на себе увагу - різниця в розподілі слів за частинами мови. У даному підручнику рівна кількість дієслів і іменників. Це може сигналізувати про те, що в підручнику наявні в однаковій кількості описових текстів та оповідальних, також наявна значна кількість дій. Так,

приклади 1 і 2 демонструють характерні для підручників тексти опису з участю дієслів:

75

*1. I **arrived** at Marrakech airport where I met my friend Amelie, who had **arrived** the previous day. She's been to Morocco many times and I **could not wait** for her to **show** me around. [73, с.20].*

*2. Martin Cooper **invented** a portable phone. It was the DynaTac. People **used to buy** them like crazy. But people **complained** that you **could only talk** for an hour. [73, с.13].*

Зупинимося докладніше на тематичній приналежності термінів, які найчастіше вживані слова в підручнику. Зразкові тематичні групи лексики, які найчастіше використані в підручнику:

Комп'ютеризація (*chats, invent, phone, email, propts, portable, keyboard, desktop, laptop*).

Хоббі: *fishing, bull riding, rope jumping, mountain biking, charities, shopping*.

Юнацтво: *teenager, education, life, learners, homeschooling, fail, discover, responsible*.

• Природа і тварини: *exploring, walking, water creates, land animals, geographical features, bugs, forest, travel, ski, tour, guide, destination, camping*. •

Шкільна лексика: *education, learners*.

• Побутова лексика: *announce, expensive, compete, active, popular, possible, necessary*.

На перший план виходять два блоки лексики, тематично пов'язані з природою і погодою: вони значно випереджають інші групи по частотності. Також цікаво відзначити переважання юнацької та шкільної лексики.

Також варто відзначити частотні по корпусу слова, жодного разу не з'явилися в підручниках (*document, information, system, problem, center, \rprices*). Безумовно, вони часто зустрічаються в «дорослих» публіцистичних текстах і ділових документах і важко говорити про методичну необхідність їх

додавання в підручник. Однак ця інформація зайвий раз підкреслює стилістичну орієнтацію підручника на художні та описові тексти.

76

Більше 50% всієї лексики аналізованого підручника зустрічається 1 раз. Припущення, що це повсякденна лексика, яка трапляється в текстах, але не вимагає повторення і відпрацювання, не підтверджується: 48% цієї лексики не входить в частотний список 10000. Розглянемо деякі випадки вживання такої одиничної лексики докладніше:

1. Завдання, спрямовані на вивчення або уточнення лексичного значення цих слів. Найчастіше це завдання на визначення нових слів для студентів. 2. Ілюстрація специфічних мовних явищ. Так, наприклад:

Вправи розташування іменників відповідно до суфіксів *er, or, ist*. 3. Вибір авторами фрагмента автентичного тексту або самостійне складання текстів з рідкісною є повторюваною лексикою для вправ на аналіз тексту (знайти головну думку, озаглавити і т.д.)

Read the text quickly, and match the headings a-g with the paragraphs 1-4.

Read the text again and answer the questions.

Find words in the text and match them with the definitions below. Rewrite the sentences using reported speech and correct form of the verbs below [73, с.7].

У модулі «*Lets chat*» навчаються знайомляться з англійськими термінами присвячених комп'ютерним інформаційним технологіям. Освоєння лексики: *phone, email, propts, portable, keyboard, desktop, laptop* [73, с.5].

У наступному модулі «*Ready for anything!*» учні знайомляться прикметниками на позначення почуттів та емоцій, і засвоюють елементарні слова і структури по даній темі.

Знайомляться з лексикою по темам «емоції та почуття»: *active, anxious, clever, ambitious, sly, shy*.

У модулі «*Buy it!*» діти вчаться називати і описувати предмети, пов'язані з темою шопінгу. Засвоюється наступна лексика: *threat, necessity*. У модулі

Being a teen!» учні вчаться говорити про свій вік, свої захоплення та навчання.

77

У модулі Globetrotting учні вчать назви свят, тварин, географічні назви, ідіоми.

У модулі Mother nature учні вчать вирази, пов'язані з природою та навколишнім середовищем.

І в останньому модулі Image учні вчаться говорити про погоду, одяг, зовнішність, моду. Вивчення нових лексичних одиниць: *holiday, shorts, coat, jacket, hat, put on, take off, T-shirt, jeans, socks,*

skirt, shoes, summer, autumn, winter, spring, weather, beach, go to, cool, warm, beautiful, camp, song.

Активна лексика в аналізованому НМК представлена за допомогою різних кольорових картинок, що полегшує її запам'ятовування. Учні повинні засвоїти: - прості стійкі словосполучення (have breakfast / lunch / supper, go to bed, be late, go home, have fun, ride a bike, і т. д.); - деякі кліше англійської мови (Excuse me, where's ...? Happ Birthday! Nice to see you. Here you are. Welcome back. See you later. Let me see і т.д.); - числа; - оцінну лексику (Well done. Fine. Yummy. Yuk. It's fun);- інтернаціональні лексичні одиниці (portfolio, tennis, project, garage, animal і т. д.).

Семантична група першого розділу Lets chat / охоплює терміни, що виражають значення форм інтернет спілкування. На основі спільності змісту (інтегральна ознака «інтернет комунікації») до складу групи входять еквівалентні одиниці:

send e-mails, make a phone call, instant messaging, have access to the internet, send text message, webcam, postcard, landline telephone ,webpage, social networking, site, drawback, turn out, shut down, charge, install, press, attach, software, antivirus program, scroll, delete, crash, paste, save, click, gadget [73, с.5-6].

Та ідіоми: *lost touch with, drop me a line, keep in touch with* [73, с.6]. Крім

того, досить поширеними в термінології сфери інтнет комунікації є аббревіатури: *SN, WEB*.

78

Структурно-семантичні особливості є основними критеріями визначення терміна у системі мови. Але на нашу думку, ці терміни структурою та семантичними особливостями можна упорядкувати за класифікацією: - прості, які складаються із одного слова наприклад; *site, charge, install, press, attach, scroll, delete, crash, paste, save, click, gadget* [73, с.5-7].

- складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс *webcam, (Verb web+ noun camera); postcard (Verb post + Noun card). landphone (noun land+ Nun phone); webpage (Noun web+ noun page); drawback (verb noun + adj back); software* [73, с.5-7].

- терміни-словосполучення, які складаються з кількох компонентів : *social networking, turn out, shut down, antivirus program* [73, с.5-7]. За структурою ці терміни можна поділити на такі :

Однокомпоненті:

1)Іменник:

Webcam, postcard, landline telephone, webpage, social networking, site, drawback, software, gadget [73, с.5-7].

2)Дієслово:

Make, Send, instant, charge, install, press, attach, scroll, delete, crash, Paste, save, click [73, с.5-7].

Двокомпонентні :

1)Іменник + іменник

antivirus program [73, с.5-7].

Для трикомпонентного терміна:

1)Дієслово +іменник +прийменник: *lost touch with, keep in touch with*[73, с.5].

2)Дієслово_+займенник+іменник: *drop me a line* [73, с.5].

Проведений семантичний аналіз дозволяє виділити наступні базові групи термінів в розділі 2 «Ready for anything», що виражають значення рис

79

характеру. На основі спільності змісту (інтегральна ознака «риси характеру») до складу групи входять еквівалентні одиниці:

Monotonous, terrifying, risky, stressful, dedicated, ambitious, courages, responsible, reliable, strict, patient, sociable, unselfish, intelligent [73, с.19]. За структурою терміни цього розділу прості, однокомпонентні. Складаються в основному з приметників.

Проведений семантичний аналіз третього розділу «Buy it» дозволяє виділити наступні базові групи термінів, що виражають сферу покупок . На основі спільності змісту (інтегральна ознака «покупки») до складу групи входять еквівалентні одиниці:

Shopping, Shop till drop, Shop around, Shopping therapy, Window shopping, Online shopping, Shopaholic, List, Stuff, Smell, Customer, Supermarket, Fast food, Retailer's trick, Employees, Applicants, Customers, Free of charge, Broke, Sake, Discount, Offer, Guaranty, Refund, Exchange [73, с.33-35].

Ці терміни структурою та семантичними особливостями можна упорядкувати за класифікацією:

- прості, які складаються із одного слова наприклад;

Shopping, List, Stuff, Smell, Customer, Employees, Applicants, Broke, Sake, Discount, Offer, Guaranty, Refund, Exchange, Customer [73, с.33-35]. - складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс: *Shopaholic, Supermarket, Fast food* [73, с.33-35].

- терміни-словосполучення, які складаються з кількох компонентів :

Shop till drop, Shop around, shopping therapy, Window shopping, Online shopping, Retailer's trick, Free of charge [73, с.33-35].

За структурою ці терміни можна поділити на такі :

Однокомпоненті:

1)Іменник:

Shopping, Shopaholic, List, Stuff, Smell, Customer, Supermarket, Employees, Applicants, Customers, Discount, Offer, Guarant [73, с.33-35]. 2)Дієслово :

80

Broke, Sake, Refund, Exchange [73, с.33-35].

Двокомпонентні :

1)Іменник + іменник : *Shop around, Shopping therapy, Window shopping, Online shopping* [73, с.33-35].

2)Прикметник +іменник: *Fast food, Retailer's trick* [73, с.33-35].

Для трикомпонентного терміна:

1)Дієслово+ займенник+іменник: *drop me a line* [73, с.33-35].

2)іменник + дієслово: *Shop till drop* [73, с.33-35].

3)прикметник +прийменник+ іменник: *Free of charge* [73, с.33-35].

Проведений семантичний аналіз четвертого розділу «Being a teen» дозволяє виділити наступні базові групи термінів, що виражають сферу навчання. На основі спільності змісту (інтегральна ознака «навчальний процес») до складу групи входять еквівалентні одиниці: *Learners, Education, Homeschooling, Learn, Pass, Fail, Study, Discover, Brain, Project, Experiment, Research, Mistakes, Virtual reality, Popular, Famous, Include, Grow, Ruin, Be careless, feel frustrated, admit the truth, Blame for doing smth, Organize, up my mind, feel pressure* [73, с.47-49].

Ці терміни структурою та семантичними особливостями можна упорядкувати за класифікацією:

- прості, які складаються із одного слова наприклад: *Learners, Education, Learn, Pass, Fail, Study, Discover, Brain, Project, Experiment, Research, Mistakes, Famous, Include, Grow, Ruin, Organize* [73, с.47-49].

- складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс *Homeschoolling* (іменник *home*+ іменник *schoolling*).

- терміни-словосполучення, які складаються з кількох компонентів : *Virtual reality, Be careless, Feel frustrated, Admit the truth, Blame for doing smth, up my mind, Feer pressure* [73, с.47-49].

За структурою ці терміни можна поділити на такі :

Однокомпоненті: